

1965
SPALIS - OCTOBER

Nr. 8

KARYS

KARYS

1965
Nr. 8 (1415)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis	Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas	Atskirus skyrius redaguoja: P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Redakatoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis	Administratorius — Leonas Bileris	Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas	Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius	Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. Augustinas — Gėlės Vilniaus žygio dalyviams	viršelis
J. Miškinis — Vilnius poezijoje ir dainose	225
E. Petrauskas — Žygis į Vilnių	227
A. Vadopalas — Lietuviški kariai kalbotyros šviesoje	236
P. Žilys — Suomų Sovietų 1939-40 m. karas	242
Tremties Trimitas	246
Šaulė Tremtyje	243
Karinės Žinios	250
K r o n i k a	255

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS
Chicago	A. REKLAITIS	Philadelphia ..	A. IMPOLĖNAS
Cleveland	L. LEKNICKAS	Australija	V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai",
H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas,
G. Šilingaitė, J. Virpša, Kareckas,
Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas
— S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Gaiadora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue,
Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court,
Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firlle,
So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

KARYS

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1415)

SPALIS - OCTOBER

1965

VILNIUS SENOVĖS LIETUVIŲ POEZIJOJE IR DAINOSE

JONAS MIŠKINIS

Senovės laikais Vilniuje buvo jau susikoncentravę švietimo, mokslo ir meno rinktinės pajėgos. Nors tada vyraujantį vaidmenį vaidino nelietuviai, tačiau lietuviškoji idėja kažkaip savaime reiškėsi, kilo, plito, įkvėpdama nevienam kūrėjui, ypač poetui, lietuviškos dvasios idėjų. Anais laikais Vilnius buvo laikomas ir gerbiamas, ne vien kaip Lietuvos sostinė, o daug kas Vilnių vadino Troja arba Atėnais. Kai 1610 m. vasarą Vilnių ištiko ir sunaikino didžiulis gaisras, Jonas Eidmantas savo kūryboje štai kaip rašė:

*Kame esant dingę, Lietuvos Atėnai?
Kaip turtus susekti, kurie jums pražuvo?
Niekas jų neįvertins: apverkti tegalim,
Nors ir širdies verksmas jau eina galop.
Ar gi gal užtekti, ašarų tam verksmui?*

Vėliau atsirado vis daugiau ir daugiau Vilniaus gerbėjų. Iš kilo visa eilė kūrėjų lietuviškos kilmės rašytojų, kuriems pirmavo Adomas Mickevičius, Kraševskis, Kondratavičius. Tai jau buvo Vilniaus universiteto metais, susijus su Vilniaus klasicizmu. Kraševskis davė plačius darbus, susijusius su Vilnium ir liečiančius jį. Mickevičius ir Kondratavičius padarė Vilnių Lietuvos Meka, kurios Aušros Vartuose šviečia Stebuklingoji Mergelė Marija. O jau 1858 m. Kondratavičius, garbindamas Aušros Vartų Mariją, taip rašo:

*Marija Motina Dievo,
Kenčiančių vargšų Motute,
Kuri sargyboj Jogailos*

*Sostinės vartuose stojai,
Žvilgterk į klūpančią minią,
Prie šių sujaudintų vartų:
Motin! Nusizeminę Tavo
Šaukiamės apgynimo . . .*

Be to, šalia lenkiškųjų kūrėjų atsistojo Vilniaus garbintojai žemaičiai. Jų pirmą priešaky stovėjo Stanevičius, Daukantas, vysk. Valančius. Stanevičius buvo ypatingas Vilniaus gerbėjas, sukūręs ekspresingą "Žemaičių šlovę", kupiną tautinės dinamikos, primenančią Mickevičiaus "Jaunystės Odę". Čia poetas piešia šviesiomis spalvomis bundančią Jaunąją Lietuvą, pasiklovusią prikelti visus Lietuvos didvyrius, nuo Rimgaudo iki Kęstučio laikų. Stanevičius taip sako:

*Mačiau Vilnių, šaunų miestą
Seną mokslų gyvenimą,
Nuo žemaičių beapsėstą
Ir jų tikrą sutarimą.
Šlovė kožną privadino
Gerą tėviškei daryti,
Ir ką amžiai pagadino,
Čėsas yra sutaisyti.*

Ši romantinės nuotaikos giesmė atitiko lietuvių tautos renesanso laikotarpį — Aušros metus.

Daugeliui yra žinoma, kad pašauktiesiems romantikams, aušrininkams Vilnius buvo didelis įkvėpimas jų darbuose. Todėl Vilniaus vardas nuolat buvo Aušros skiltyse linksnuojamas. Tų

romantikų prieky atsistojo dr. Jonas Basanavičius.

1923 m. dr. J. Basanavičius paskelbė savo studiją apie Vilnių dainose. Jis nustatė, kad lietuvių liaudies dainos skelbia Vilnių Lietuvos kovų centru. Jis pagrįstais faktais įrodė, kad:

Anot dainų liudijimo, lietuvių Vilniuje gyventa, ne tik Vilniaus krašte, lygiai ir visos Lietuvos gyventojų su savo sostine Vilniumi įvairių santykių turėta; lietuvių bernelių pačiame Vilniaus mieste ir jo apygardoje į Lietuvos kariuomenę stota, karuose ir kovose dalyvauta, rodos, ne kartą už savo šalelės laisvę ir nepriklausomybę galvas guldant. Yra daug dainų, kurios šita liudija. Vienos jų kilę karų laikais su kryžiuočiais, kitos — karų metu su žuvėdais, trečios — su maskoliais. Yra visa eilė dainų — žinomi net 36 variantai — visuose Lietuvos kraštuose paplitusių ir todėl labai populiarių dar iš senovės lietuvių karo epikos, kuriose apdainuojama kovos Vilniuje ar jos apygardoje ir lietu-

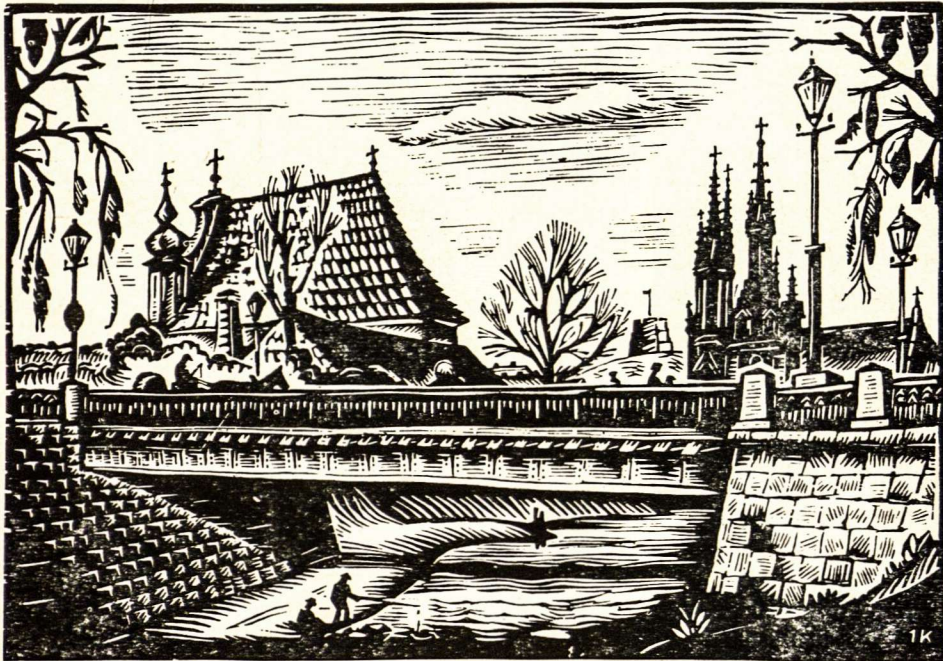
vių kareivių bernelių žuvimas, jų laidotuvės Vilniuje ...

Dr. J. Basanavičius remiasi daugeliu dainynų, būtent: Bezenbergerio, Daukanto, Ivinskio, Niemi, Sabaliausko, Širvydo, Zubricko, Švambario, Klausio ir kt.

Vėliau ugningomis raidėmis įrašė Vilniaus vardą į poeziją ir literatūrą mūsų žymūs dainius Maironis. Jis yra po Aušros gadynės pirmasis lietuvis poetas, kuris iškėlė Vilniaus problemą visu platumu.

Su Vilnium yra glaudžiai surištas visas mūsų tautos politinis ir kultūrinis gyvenimas. Kai Vilnius klestėjo, klestėjo ir visa tauta. Vadinasi, Vilniuje yra lietuvių tautos, per visus jos amžius, sukrautas dvasinis ir medžiaginis lobis.

Vytautas Didysis mirdamas neužmiršo savo šalies ir mėgiamiausio Vilniaus. Paskutinis jo reikalavimas Jogailai buvo: "Neskriausti Lietuvos ir jos sostinės Vilniaus, neliesti jos laisvės ir nelaužyti Lietuvos teisių".

J. Kuzminskio raižinys — šv. Mykolo ir šv. Onos bažnyčios Vilniuje

ŽYGIS Į VILNIŲ

EUG. PETRAUSKAS

1939 metai visam pasauliui buvo istoriniai, ypatingai Lietuvos atžvilgiu. Šie metai apvertė visą pasaulio žemėlapi: vienos valstybės nyko, kitos praplėtė savo sienas. Europos žemyne pasireiškė agresija. Paslaptingi diplomatiniai pasitarimai bei konferencijos, nesutarimas tarp sąjungininkų ir politinės klaidos privedė visą pasaulį prie katastrofinio 1939 m. Antrojo Pasaulinio karo.

Šiais savo prisiminimais nenoriu liesti pasaulinės politikos, bet pasitenkinsiu vien tik įvykiais, kurie užtiko nepriklausomą Lietuvą 1939 m. rugsėjo mėn. 1 dieną.

Toji diena yra pradžia II Pasaulinio karo tarp Vokietijos ir Lenkijos. Tą dieną, man esant Ryšių batalione, buvo vykdomi Kauno apylinkėse ryšių pratimai. Apie 7 val. ryto, nustatant radijo ryšius su manevruojančiais daliniais, netikėtai išgirdau vokiečių galingos radijo stoties "Sondermeldungą", kad vokiečių kariuomenė peržengė Lenkijos sienas ir veržiasi Lenkijos gilumon. Apie tai tuoj pranešiau bataliono vadui, kuris pats įsitikino, pasiklausęs vokiečių radijo ypatingo pranešimo. Susirišus su Kariuomenės štabu, buvo gautas įsakymas nutraukti pratimus ir tuojau grįžti į savo įgulas.

Savotiškas nervuotumas pasireiškė ne tik karių tarpe, bet ir gyventojų sluogsnuose. Netikrumas dėl rytdienos slėgė visus. Klausydami radijo stočių iš Vokietijos ir Lenkijos, darėme išvadą, kad Lenkija yra sužlugdoma vokiečių žaibo smūgių, o lenkų desperatiškai narsus pasipriešinimas veda prie Lenkijos katastrofos.

Ir, štai, rugsėjo 10 dieną Sovietų Sąjunga pradėjo karą su Lenkija, kitaip tariant, dūrė peiliu į nugarą jau demoralizuotai lenkų kariuomenei, kuri pradėjo trauktis nuo savų rytinių sienų.

Tada Lietuvos vyriausybė nutarė paskelbti dalinę mobilizaciją ir įsakė kariuomenės daliniams išsidėstyti kautynių tvarkoje paliai rytines Lietuvos - Lenkijos sienas. Lietuvos vyriausybė pasiskelbė esanti neutrali, o Lietuvos kariuomenė saugos ir gins savo sienas ir teritoriją.

Pagal mobilizacijos paskyrimą išvykau į Panevėžį, kur teko per 36 valandas sudaryti ryšių batalioną ir išvykti su I divizijos štabu į Ukmergės rajoną. Kiti apsaugos daliniai jau buvo prie Lietuvos - Lenkijos pasienio.

Apie rugsėjo 12 d. prie Porų pereinamojo punkto pasirodė lenkų kariuomenės išblaškyti daliniai ir kartu daugybė civilinių gyventojų, besitraukiančių iš Vilniaus ir kitų vietovių. Buvo duotas įsakymas visus karius su ginklais ir transporto priemonėmis praleisti, internuojant karius ir konfiskuojant ginklus bei transporto priemones.

Susipažinti su esama padėtimi prie Porų pereinamojo punkto, gen. št. plk. Sprangauskas pasikvietė mane į savo automobilį ir pranešė, kad vyksime į Porus patirti ir apklausti internuotus karius.

Stebint esamą padėtį, susidarė labai liūdnas ir kartu labai šiurpus vaizdas. Išvargę, išalkę, išsigandę, demoralizuoti kariai nebedarė šaunios lenkų kariuomenės didybės įspūdžio, jautėsi suniekinti ir sužlugdyti. Nesitikėjo iš lietuvių nuoširdumo bei užuojautos dėl padarytos Lietuvai skriaudos atplėšus Vilnių ir Vilniaus kraštą. Kaip vienas lenkų kapitonas iš Vilniaus įgulos pareiškė, kad "jei lietuvis peržengtų sieną, kiekvienas lenkas, kiek įmanydamas, keršytų vienokiu ar kitokiu būdu, gi dabar, lietuviai priima mus nuoširdžiai, be pagiežos ir keršto. Jūs esate tikri džentelmenai!"

Ir taip daug karių, civilinių gyventojų bei transporto priemonių perėjo Lietuvos - Lenkijos sieną, kol pagaliau pasirodė pirmieji Sovietų kariniai daliniai. Kai kur jie peržengė ir mūsų sieną, bet kai tuoj buvo painformuoti, kad čia Lietuva, pasitraukė. Jokių incidentų neįvyko. Sovietai reikalavo grąžinti lenkų belaisvius bei turtą, kuris, jų nuomone, priklausė "nugalėtojams", bet jokių rezultatų čia nepasiekė.

Stabilizavusis frontui, palikus priedangos dalinius pasienyje, rugsėjo mėn. 28 d. buvo duotas įsakymas mobilizuotiems daliniams sugrįžti į savo įgulas ir demobilizuotis.

Į Panevėžį sugrįžome spalio mėn. 1 d. Teko pradėti demobilizuoti sudarytus dalinius ir tvarkyti turtą. Gal čia tektų prisiminti tokį paradoksą: mobilizavomės per 36 val. ir išvykome į pafrontę, gi demobilizacija užtruko ... iki gruodžio mėn. 15 dienos.

Darbo turėjome daug. Biurokratizmo begalės. Nuo ryto iki vakaro štabe prie popierizmo ir sąrašų. Kiekvienas nori užbaigti kuo greičiau, atsipalaiduoti nuo šio darbo ir vykti į savo vietas, bet ... vėl nauja žinia: Lietuvos vyriausybė veda derybas su Sovietų vyriausybe

dėl Vilniaus miesto ir krašto perdavimo Lietuvai. Netikėjome šia žinia, bet vėliau buvo pranešta, kad Lietuvos sostinė Vilnius ir kraštas nuo spalio mėn. 10 d. perleidžiamas Lietuvai valdyti ir tvarkyti.

Vėl subruzdimas. Reikalingas organizuotumas ir karinis susitvarkymas. Perimti Vilnių ir jo kraštą Kariuomenės štabas pavedė I pėst. divizijai, o jos vadui gen. Vitkauskui — sudaryti Vilniaus Rinktinę ir, gavus įsakymą, numatytais kryptimis peržengti sieną ir pradėti žygį į iš anksto numatytas ribas.

I divizijos štabo v-kas gen. št. plk. Sprangauskas telefonu man pranešė, kad atvykčiau į jo kabinetą svarbiam reikalui. Nuvykus, jis pa-

sakė, kad laikinai mane išjungia iš demobilizacijos darbų ir skiria ypatingu ryšių karininku prie Vilniaus Rinktinės štabo, tiesioginiai priklausančio gen. Vitkauskui ir jam. Pasiruošti žygiui 1 valanda.

Spalio 18 d. išvykome iš Panevėžio į Ukmergę. Laikinąją Vilniaus R-nės štabo būstinę pasirinkta 1 p. p. karininkų Ramovė. Kadangi pulkas stovėjo pasienyje, tai Ramovėje turėjome pakankamai vietos visų skyrių susitvarkymui. Operacinis skyrius buvo ypatingai apkrautas, nes teko išdirbti tikslų į Vilnių žygio planą, paties miesto perėmimą, bei apsaugą, iškilmingą įėjimą į sostinę ir t.t. Pirmam įkarščiui pralinkus, pasiruošus ir įsakymus išleidus, teko

➤
žygis į Vilnių prasideda. Pirmieji motorizuoti daliniai pravažiuoja vartus, kuriuose iškelta plėvesuoja Lietuvos Trispaivė

←
Tankelių dalinys prie demarkacijos linijos, pasirengęs žygiui į sostinę

➤
žygio kelias pabiuręs, ūkanota ir lie-tinga diena

➤
Visos šio str. nuotraukos darytos Vytauto Augustino

truputį nusivilti, nes sovietai delsė perdavimą, kitaip tariant, dar nesuskubo apiplėšti ir prisigrobtį palikto turto. Šis nusivylimas virto nervišku, kurį jautė kiekvienas rinktinės karys. Taip laukėme 9 dienas, kol pagaliau spalio 27 d. vakare buvo gautas galutinis įsakymas pradėti žygį į Vilnių spalio 28 d., 8 val. ryto.

Visų ūpas pakilo. Kariai linksmi, šnekūs, miegoti nebenori, tvarkosi daiktus. Apie 11 val. vakaro iš Kauno atvyko būrys korespondentų, kurie tučtuojau prašė informacijų ir t.t. Bet kadangi ir mes patys dar nieko tikro nežinomoje, palikome visus klausimus atvirus, tik išdavėme pažymėjimus, kad gali vykti su pirmaisiais Rinktinės daliniais.

Apie 5 val. ryto, spalio 28 d., apleidome Ukmergę. Pirmas pereinamas štabas laikinai sustojo Širvintų mokyklos patalpose. Prieš 8 valandą R-nės vadas, štabo v-kas ir kiti oficialūs pareigūnai nuvykome prie Porupereinamopunkto. Ant sienos, kur kelias eina iš Širvintų į Maišiagalą - Vilnių, buvo padėtas rąstas — užtvara. Avykus trims Raudonosios armijos atstovams, kelias buvo atidarytas ir su džiaugsmingu "VALIO" pirmieji Lietuvos kariuomenės divizionai pradėjo žygį į Vilnių. Žygiavo tanke-

tės, raiteliai, pėstininkai, artilerija, pionieriai ir t.t. Visi kariai žvalūs, linksmi, švariai apsirengę traukė Vilniaus krašto laukais į numylėtą Lietuvos sostinę Vilnių. Tik dangus buvo rūstus, nes prieš žygį pradėjo lynoti ir lijo visą naktį.

Praleidus pagrindinius dalinius, vadai sugrįžo į Širvintas, laukdami pirmųjų žinių iš priešakinių dalinių. Paštų valdyba tuoj po sienos peržengimo pradėjo tvarkyti telefono linijas, nes viskas buvo karo sugadinta. Nauji stulpai su vielomis skubėjo atsistoti į savo vietas. Nors buvo vedami ir lauko kabeliai, bet tai tik karinis ryšys. Gi tiesioginiai buvo reikalingas ir Pašto valdybos tinklas. Iš pranešimų patirta, kad žygis vyksta tvarkingai, be jokių incidentų. Noriu pabrėžti, kad šiuos atsiminimus patiekiu iš Rinktinės dalies, kuri žygiavo per Širvintas - Maišiagalą - Vilnių.

Apie 7 val. vakaro štabo v-kas pašaukė mane ir įdavė voką, kad tučtuojau paimčiau lengvą mašiną ir šį skubotą pranešimą pristatyčiau 1 p. p. vadui gen. št. plk. Gustaičiui, kuris šiuo momentu jau turėtų būti Maišiagaloje.

Lietus lijo be sustojimo. Kelias buvo labai slidus. Negalima greitai važiuoti. Daugiau kaip

Išalkę žurnalistai gardžiuojasi kareiviška sriuba iš Ryšių kp. virtuvės

Postovis Maišiagaloje. Vietiniai gyventojai džiaugiasi matydami savus karius.

dvi valandas teko slinkti, ne važiuoti. Pagaliau — Maišiagala. Miestelis pilnas karių, civilinių gyventojų, o ypač vaikų, kurie apstojo kareivėlius. Niekas nepaiso lietaus. Prie bažnyčios ant kalnelio laikina, atidara palapinė. Mikrofonas. Kariai dainuoja: “Vėliavos iškeltos plakas...”, aviacijos radijo stotis persiunčia dainas visam kraštui. Džiugus momentas. Klebonijoje radau pulko vadą, perdaviau atvežtą voką ir, gavus iš jo reikalingas informacijas, užsukau į valsčiaus valdybos patalpas, kur buvo apsistoję korespondentai. Beveik be išimties visi džiovinosi prie pečiaus ir dalinosi žygio nuotaikomis. Pamačiau prie sienos telefono aparatą. Tikėjausi, kad juo galėsiu pasiekti Širvintas, bet pasukus induktorių ... nagi, atsiliepė “Wilno”. Moteriškės balsas pakartojo “Wilno”. Mokėdamas lenkų kalbą, dar kartą užklausu ją, ar ištikrųjų “Wilno”? Sako, taip, ir klausia, ar nebūsiu Lietuvos karys. Pasakiau, kad taip. Mes jūsų labai laukiame, sako, eikite greičiau. Valgyti norime! Pasakiau, kad rytoj pasimatysim. “Skubėkite”, — atsakė telefonistė. Čia korespondentai pradėjo teirautis, kaip čia įvyko, kad aš kalbėjau su Vilnium, mat, jie nebuvo atkreipę dėmesio

į aparatą, galvodami, kad kol Paštų valdybos darbininkai sutvarkys, linijų visvien nėra. Pa-linkėjau visiems išsidžiovinti, ir pasukau atgal į Širvintas. Pavažiavus kokių 6 kilometrus, automobilio prožektoriai apšvietė porinius vežimus ir kokias tai būtybes. Privažiavus arčiau, stauga, mane sustabdo sovietų kariai. Sustojau, išlipęs iš mašinos klausiu jų, kaip jie čia atsirado. Jie nustebę žiūri į mane. Pašaukė politruką, kuris pranešė, kad labai vėlai gavo pranešimą apie pasitraukimą ir kad tik dabar vyksta, nes lauko keliais teko kiek paklaidžioti. Painformavau jį, kad Maišiagaloje jau yra Lietuvos kariuomenė ir kad yra išstatyti apsaugos patruliai. Netikėtas pasirodymas gali sudaryti jiems nepatogumų. Politrukas užtikrino, kad darys viską, kad nieko blogo neįvyktų. Atsisveikinome, ir nuskubėjau į Širvintas. Tarp kitko, teko užmesti akį ant dviejų gurguolių, kurių vežimai buvo paimti iš ūkininkų ir prikrauti nekariško turto (kraičio skrynių), užpakaly — pririštos dvi karvės: “karo grobis”.

Parvykęs į štabą tučtuojau pranešiau štabo v-kui apie šį įvykį. Ryšis su pulko štabu jau veikė. Pasirodo, mūsų patruliai sulaukė sovietų

karius, atėmė pagrobtą turtą ir tik su vienu poriniu vežimu paleido.

Spalio 29 d. apie 5 val. ryto apleidome Širvintas ir Rinktinės štabo vora pajudėjo Vilniaus kryptimi. Sustojome Maišiagaloje. Rinktinės vadas ir štabo vrš. pašaukė mane ir pranešė, kad turiu vykti į Vilnių kartu su paskirtu Vilniaus miesto komendantu plk. Kaunu. Mano uždavinys: dar neįėjus Lietuvos kariuomenei į Vilnių, perimti Vilniaus Pašto - Telefono-Telegrafo rūmus, susirišti su Vilniaus Rinktinės daliniais į šiaurę nuo Vilniaus, susisiekti su Kaunu ir, gavus informacijas, perduoti jiems. Trumpai ir aiškiai.

Pajudėjome į Vilnių. Privažiavus Vilniaus pakraštyje Šeškinų kalvą, buvome pristabdyti, Pasirodo, buvo laukiama žinių iš vietinių lietuvių apie esamą padėtį Vilniuje, nes gauta informacijų, kad lenkų šovinistai ruošia šamokslą prieš lietuvius. Belaukiant — atvyko plk. Kaunas. Jam prisistačiau. Kadangi Vilniaus miesto nežinojome, tad pakvietėme Vilniuje gyvenusį lietuvių studentą, kad būtų vadovu. Įdomus įvykis mums belaukiant Šeškinų kalne: prisirinko daug civilinių gyventojų, ypač jaunimo. Tarp kitko, atvyko grupė studentų lenkaičių, kurios turėdamos rankose rožių puokštes, apdalinio stovinčius karininkus rožėmis ir net bučiniiais. Mums stovint truputį nuošaliau, priėjo ir prie mūsų; pradžioje pasveikino ir pabučiavo plk. Kauną ir mane, įsegė po rožę ir lenkiškai pasakė: "Sveikiname Lietuvos karininkus lenkiškame Vilniuje!". Pabrėžiau, kad jos klysta, bet tuoj atšovė, kad jūs nuspręskite, kaip norite ...

Apie 10 val. ryto mes keturiose (plk. Kaunas, aš, studentas ir šoferis) gavome leidimą pradėti savo pareigas. Pirmieji leidomės žemyn į Vilniaus miestą. Automobiliopriešakyje — lietuviška vėliavėlė. Žmonės šaligatvuoose sveikina, mosuoja. Parvažiavę Žaliąjį tiltą, traukėme tiesiai į Vilniaus gatvę, kur buvo suorganizuota lietuvių laikinoji milicija, vadovaujama Žižmaro. Toje būstinėje mus labai triukšmingai sutiko, net su ovacijomis, nes buvome pirmieji atvykę Lietuvos atstovai.

Kadangi buvome įpareigoti pildyti savo uždavinius, prašiau duoti man palydovą į Vilniaus Pašto rūmus. Palydovu buvo Pumputis, mane lydėjęs į paštą. Einant Trakų gatve ties lenkų gimnazija, kur kaip tik tuo metu vyko pertrauka, mokiniai pamatė mane ir pradėjo lenkiškai šaukti: "Žiūrėkite, vyrai, čamas lietuvis eina!". Tai toks buvo antrasis pasveikinimas!

Priejus prie pašto rūmų, žiūrime, stovi rusų sargybinis. Pasakiau, kad noriu matyti rūmų komendantą. Praleido. Antrame augšte prie ko-

mendanto durų — vėl sargybinis. Pasakius, kas esu, įleido į kabinetą. Ten radau vyresnį leitenantą (pavardės neprisimenu), prisistačiau ir išdėsciau man duotus nurodymus. Paleidau savo palydovą ir, likę vieni, išsikalbėjome apie pašto rūmų padėtį. Sako, kad viskas tvarkoje, tik daug techniško turto ir rengiama automatinė telefono centrinė yra jau išmontuota ir išvežta. Liko tas, kas tik būtina. Dar pridėjo, kad jis negalįs suprasti, kaip galima viską atstatyti, kad Lietuva esąs neturtingas kraštas, ir tvarkyti ryšių priemones tokiam dideliame mieste yra tiesiog neįsivaizduojama. Bet kaip ten bebūtų: "*nepamirškite, kad Vilnius jūsų, bet Lietuva mūsų*". Šis jo posakis man giliai įstrigo į atmintį ir, atvykus mano viršininkams, tučiuojau perdaviau ir šį posakį.

Pradėjome vizitą nuo pašto. Pradžioje operacinis skyrius. Prisistatė pašto viršininkas. Paprašiau nutraukti visas pašto operacijas. Sutarkyti knygas. Suvesti sąskaitas. Taip pat uždaryti Vilniaus mieste veikiančias agentūras. Skyrių viršininkus prašiau susirinkti sekančią dieną, kai atvyks iš Kauno skirti Paštų valdybos pareigūnai.

Telegrafo skyrius buvo mažai apkrautas, nes veikė tik keli aparatai ir tik sovietų reikalams. Prašiau, kad tarnautojai kolkas liktų vietoje.

Telefono centrinėje buvo apie 40 tarnautojų. Visos moterys. Prisistačiau ir prašiau visą personalą pasilikti vietoje, kol gaus parėdymus iš Kauno atvykstančių pareigūnų. Priėjo ir tas moteriškas balsas, su kuriuo kalbėjau iš Maišiagalos. Maloni ponija, karininko žmona. Kur jos vyras — nežinanti. Bandžiau susirišti su Pabrade, bet kolkas linija neveikė. Tik per Maišiagalą - Ukmergę - Uteną susirišau su Švenčionėliais. Kauno linija veikė per Ukmergę, vėliau per Vievį. Žodžiu, pirmuosius uždavinius atlikau, ir beliko tik laukti Ryšių b-no kuopos ir Kauno pašto atstovų.

Su ten buvusiu sovietų vyr. leitenantu apėjome visus skyrius. Nurodė, kad iki atvyks Lietuvos kariuomenė, jis privalo laikyti savo sargybą, kur įvairiuose postuose jų būta apie 17 karių. Išvykdamas palinkėjo geros sėkmės ir tvarkytis, kaip nurodo mūsų statutai.

Ir taip likau vienas lietuvis tarp rusų karių. Netrukus prisistatė vienas lenkas mechanikas, kuris pasakė, kad labai prijaučia lietuviams ir neapkenčia rusų, tad jo pareiga yra pranešti, kad per 6 savaites ne viską rusai surado, kas buvo pašto rūmuose. Būtent, po centrinės rūsiu yra įrengta moderniška centrinė, kuri atstotų pagrindinę centrinę, jei ji būtų sunaikinta. Kadangi prie centrinės sargybos nebuvo, tai tas mechanikas mane nuvedė ir paro-

dė. Pradžioje negalėjau suprasti: stovi spinta, pilna senų ir sugadintų dalių. Pasirodo, atstūmus šią spintą, yra durys ir laiptai, vedą žemyn. Nusileidus, įjungė šviesą, gaunamą iš stiprių akumuliatorių. Puiki patalpa. Visi įrengimai pirmos rūšies. Viskas 100 procentų tvarkoje. Padėkojau jam ir pasakiau, kad už tokį darbą jį rekomenduosiu naujiems viršininkams, kad jis ir toliau dirbtų savo srityje. Jo džiaugsmui nebuvo galo. Jis dar pridėjo, kad yra vienas slaptas kambarys viršuje, kur paslėpti matavimo ir kitoki aparatai. Taip pat nereikšminga spinta, už jos durys ir vėl pilnas kambarys įvairių techniškų aparatų bei įrankių. Geras vyras. Atvykus atstovams, viskas buvo perduota naujam viršininkui Justui Gečiauskui.

Ir taip nuo pat ryto iki 6 val. vakaro išbuvau vienas. Vėliau atvyko Ryšių bataliono speciali kuopa su kpt. Šliavu, kuriam pavedžiau pirmoje eilėje perimti sargybas. Labai keistai atrodė, kai prie kiekvieno ruso kareivio pastatėme po lietuvių kareivį. Apie 8 val. vakaro atvykęs rusų majoras savo sargybas nuėmė, ir liko tik vieni lietuviai. Tučtuojau sargybas sumažinome nuo 17 iki 3, nes tiek daug nebebuvo reikalinga.

Ir, štai, matau, pagal pašto rūmų sieną

žvalgydamasis eina vyras. Pajutau, kad tai gali būti lietuvis.

— Kas tamsta būsi? — užklausu.

— Esu Justinas Gečiauskas, paskirtas Vilniaus pašto viršininku, — atsakė paklaustasis.

— Malonu susitikti, pone Gečiauskai, senai jūsų laukiau ir noriu kuo greičiausiai atsipalaiduoti nuo šių pareigų, nes turiu daugiau uždavinių. Pašto apsaugą jau perėmė kpt. Šliavas, gi Tamsta perimk visą vidų.

Painformavau apie esamą padėtį, kas rasta, kas išvežta, kokie trūkumai, ir apie pašto personalo rytoj dieną prisistatymą. Mums bekalbant atskubėjo kareivis ir pranešė, kad atvyko rusų majoras ir jį ieško komendantas. Nuvykome kartu su J. Gečiausku kaip tik prie centrinės durų. Jau pamaniau, kad ir tas majoras žino apie slaptą centrinę.

— Aš atvykau paimiti daugiau ryšio priemonių, nes mums naujoje vietoje jų trūksta. Reikia telefono aparatų, — pradėjo kalbėti griežtu tonu.

Mane truputį įkaitino, žinant apie išvežtą automatinę centrinę ir apie 20,000 telefono aparatų, kurie buvo lyg kokios malkos į sunkvežimius suversti ir išvežti.

1 p.p. orkestras postovio metu Maišiagaloje. Prie tautinės ir prie pulko vėliavų — garbės sargybos būrys.

zygio vora Katedros aikštėje

— Pone majore, kas yra čia, lieka Lietuvos nuosavybė. Tamsta žinote, kad daugybę telefono aparatų jūs išvežėte sunkvežimiais. Nei vieno aparato, net ir atsuktuvo, aš negalėsiu tamstai išduoti, — atsakiau.

Ponas Gečiauskas patempė mane už rankovės. “Per griežtai”, sako.

Iš veido išraiškos matyti, kad mano atsakymas rusui ne prie širdies. Stato kitą reikalavimą, kad duočiau Vilniaus miesto gaisrininkams įsakymą nuvykti į Naująją Vilnią ir iš ten esamų rūsių išpumpuoti vandenį.

Atkirtau, kad miesto gaisrininkai yra ne mano žinioje, tad tokio įsakymo duoti negaliu. Galiu tik patarti, paimti savo kareivius ir kibirais išpilti vandenį iš rūsių.

Nieko nepėšęs ir neatsisveikinęs, majoras išvažiavo.

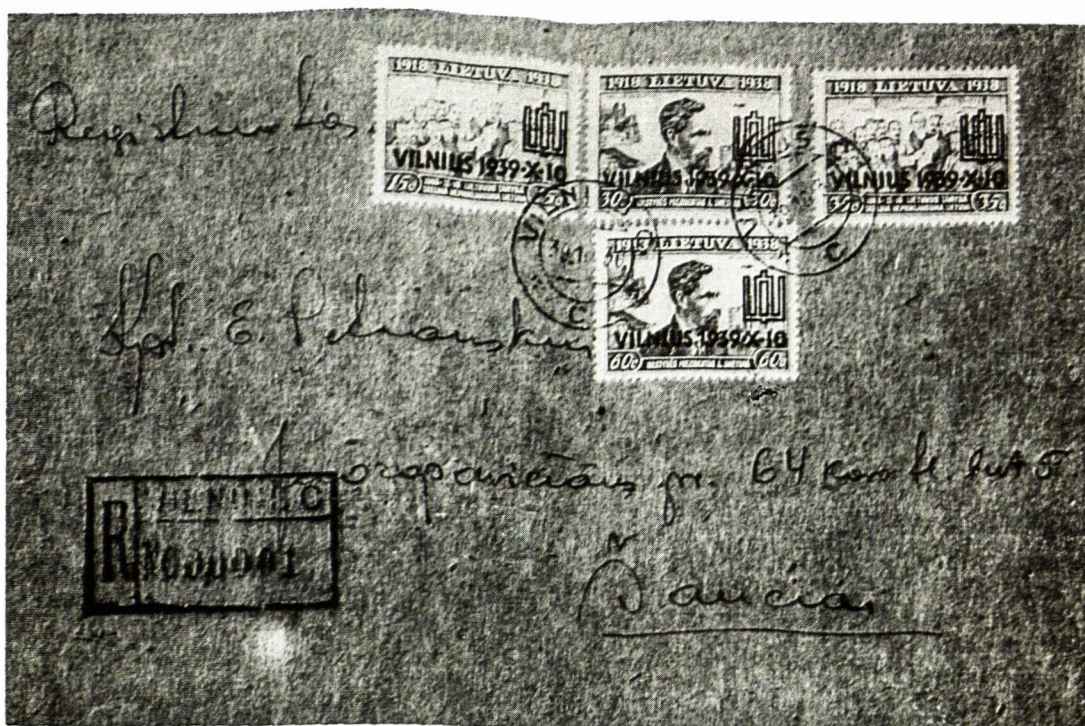
Susitarėm su J. Gečiausku susitikti rytoj, t. y. spalio 30 d., 7 v. ryto, kad galėčiau oficialiai perduoti pašta bei pristatyti buv. lenkų viršininką ir kitus skyrių atstovus.

Sekančią dieną apie 7 val. iš ryto atvyko J. Gečiauskas su savo štabu. Prieš perduodant

pareigas, paprašiau jo padaryti man paslaugą, kuri liktų atminimu apie mano buvimą Vilniaus pašte, būtent, norėjau pirmas iš pirmųjų išsiųsti 4 registruotus laiškus į Šančius, mano paties adresu. Jis sutiko. Neturint po ranka gerų vokių, teko pasitenkinti kariškais, rudos spalvos tarnybiniais vokais. Čia pat užadresavau. Ženkilai jau buvo atvežti, priklijavau juos ir J. Gečiauskas savo ranka užrašė ant kvitų kam siunčiami, ir uždėjo registracijos antspaudus: Nr. 1, 2, 3 ir 4. Tai buvo lyg ir simbolis Vilniaus perdavimo Lietuvos atstovams ir J. Gečiausko pakvitavimas, kad jis tą Vilniaus pašta iš manęs perėmė.

Ir taip, po 25 metų tenka prisiminti, kas buvo tuo laiku mums visiems miela ir brangu. Vilnius, mielas miestas . . .

Šis straipsnelis tebūnie prisiminimas tiems, kurie vykdė ir dalyvavo šiame istoriniame žygyje, o tiems, kurie to nematė, nežino ar tik primiršo — būtų lyg koks paskatinimas paverstyti Nepriklausomos Lietuvos istoriją. (*Perpausdinta, A. Bernoto paslaugomis, iš Lietuvos Filatelistų Draugijos “Lietuva” Čikagoje biuletenio Nr. 5, 1964 m. gegužės mėn.*)

Pirmasis laiškas iš atsiimtios sostinės į laikinąją sostinę Kauną—Šančius.

KOMITETO LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBEI ATSTATYTI PRANEŠIMAS

Madison Square Garden žygio į Jungtines Tautas manifestacijos dalyviams lapkričio 13 d. bus atidarytas 10:30 val. iš ryto. Programos pradžia lygiai 12 val., pabaiga 2:30 val.

Eisenos pradžia — 3:00 val. Žygiuos nuo MSG 49-tąja gatve iki United Nations Plaza, prie 1-os Ave. Žygio pabaiga apie 5:00 val. Aiškina-masi su atitinkama New Yorko policijos įstaiga dėl eisenos tvarkos ir jos suderinimo su miesto eismu. Atsakingas eisenos tvarkytojas — A. Vakselis.

MSG salė yra prie 8-tos Ave., tarp 49 ir 50 gatvių. Iš užmiestinės autobusų stoties, kuri irgi yra prie 8-tos Ave., tarp 41 ir 42 gatvių, į MSG tiesiai 8-tąja Ave. galima nueiti pėsčiam per kelias minutes. Iš Pensylvanijos stoties, 7 ar 8 Ave. — kėliolika minučių. Iš Grand Central stoties — 42 gatve ir 5, 6, 7 arba 8 Ave. ir 49 gatve — apie 20-25 minutes pėsčiam.

Artimiausia požeminio traukinio stotis prie

MSG yra IND 8-tos Ave. linijos 50-tos gatvės stotis (tik "Local" traukiniai!). Kitos netolimos stotys — IRT 7 Ave., BMT Broadway ar IND 6 Ave. linijų 49 - 50 gatvės stotys.

Paaikėjo, kad Čiurlionio ansamblis, dėl kitų įsipareigojimų, manifestacijos meninėj programoj dalyvauti negalės. Programos turinys bus skelbiamas galutinai susitarus su visais jos dalyviais.

Manifestacija truks apie 5 valandas, todėl vien tuo tikslu atvykstantiems nebūtina rūpintis nakvyne: atvykus iš ryto prieš 11 valandą, apie 6 val. galima išvykti. Numatantieji pasilikti New Yorke ilgiau ir reikalingi patarimų ar pagalbos nakvynei rasti arba pasimatyti su New Yorko lietuviais gali kreiptis į nakvynių komisiją per KLNA raštinę: *Committe to Restore Lithuania's Independence*, 29 West 57th Street, Tenth Floor, New York, N.Y. 10019.

LIETUVIŠKI KARIAI KALBOTYROS ŠVIESOJE

ANTANAS VADOPALAS

Sekanti apžvalga apie lietuviškus karių luomus yra bandymas pažinti praeitį, panaudojant etimologinius davinius. Rašyti daviniai siekia tik labai trumpą praeities laikotarpį. Pasutiniu laiku praeities pažinimui imta naudoti archeologinius davinius ir yra pasiekta gerų rezultatų ištirti žymiai senesnius amžius. Žymiai žilesnius praeities amžius siekia kalbos paminklai, kurie iki šiol buvo naudojami kalbų santykiams ir kalbų istorijai pažinti.

Visuotiniai ginkluotos vyrijos sistema

Visų ginkluotų vyrų kariuomenė praktikuojama arba primityviose kilties gyvenimo sąlygose, arba augštai išlavintoje sudėtingų santykių bendruomenėje.

Kilties sąlygose kiekvienas ginkluotas vyras yra karys. Ginklai primityvūs: tokie, kokius moka pasigaminti eilinis karys. Karinio apmokymo vieton yra igudimas vartoti ginklą medžioklėje ir patyrimas ginkluotuose susirėimuose su kaimynais.

Tik subrendusios bendruomenės turi atskiras karių organizacijas, o nuolatinę kariuomenę laiko tik augščiausio politinio laipsnio pasiekusi visuomenė — valstybė. Modernios valstybės sąlygos leidžia kiekvienam vyrui praeiti trumpalaikį kario apmokymą ir po apmokymo sudaryti kariuomenės rezervą, valstybės aprūpintą sudėtingais ginklais.

Abiem atvejais atskiro privilegijuoto karių luomo nėra. Kiltyje yra atskiri didesnio gabumo ir patyrimo kariai. Valstybėje yra samdytas karių specialistų kadras.

Sudėtingus ir augštai išvystytus socialinius senosios lietuvių bendruomenės santykius rodo gausūs, seni, paveldėti iš indoeuropiečių prokalbės, lietuviški karių vardai.

KARIAI

Karius apibūdina keturios pagrindinės sąvokos:

Karys yra patyręs kovotojas, žygio dalyvis, kareivis; Karas yra ginkluotos jėgos pavartojimas ginčo sprendimui tarp organizuotų vienetų; Kariuomenė yra krašto ginkluotosios jėgos, kovotojų visuma; Kariauti reiškia ginkluotų jėgų susirėmimą vykdyti.

Turime gausą žodžių išreikšti susietas su karu sąvokas: karė, kareiva, kareiviauti, kareiviavimas, kareivinės, kareivinis, kareivis, kareivysta, kareiviškas, karas, kariauna, kariauninkas, kariausena, kariautojas, kariavimas, karingas, karingumas, karininkas, karininkija, karinis, karionė, kariškas, kariškis, kariuomenė, kariūnas, karpalaikis, karvedys, karžyginis, karžygs, karžygystė, karžygiškas, karžygiškai, karžygiškumas.

Latvių *karš* reiškia karas ir kariuomenė.

Prūsų *kargis* kariuomenė, *cariawoytis* kariuomenės apžiūrėjimas, patikrinimas, *karyago* žygis (Fraenk. 3-220), *kariausnan* kariavimą (Endz., 1957, 39).

Tai pat žodžių grupei ir sąvokoms priklauso (Fraenk. 3-220) sen. persų *kara* — kariuomenė, būrys, gauja; sen. persų *ukāra* — su palyda; graik. *koiranos* karvedys, valdovas; graik. vardai *Koiranos*, *Koiratados*, *Koirun*, *Koiromaxos*; maked. vardas *Korragos*.

Tai pat grupei E. Fraenkelis (3-220) skiria gotų *harjis*, sen. vok. augšt. *hari*, *heri*, vok. *Heer* kariuomenė; germ. vardus: *Harigasti*, *Chariovalda*, *Kariomeros*, *Hariobaudes*, *Harimella*.

Kad vardai karas, karys, kariuomenė pasako ofenzyvų vyksmą ir organizaciją, matome iš pvz. sen. persų *ukāra* — su palyda, liet. karžygs, kareivis.

Baltų kariškų sąvokų vardai yra išvesti iš bendros šaknies *kar-*: karys, kariuomenė, karas, kariauti.

Panašiai yra ir slavuose: karys *vojin*, kariuomenė *voisko*, karas *voina*, kariauti *vojevatj*, Slavų *vojin*, *voisko*, *voina*, *vojevatj* giminingi liet. vajoti, vyti, sen. indų *vēti* veja.

Germanai tokio vardų vientisumo neturi. Jų kariški vardai sudaryti įvairiu laiku ir kilę iš įvairių šaknų: karys anglų *warrior*, kariuomenė angl. *military forces*, *troops*, *army*; karas angl. *war*; kariauti angl. *to wage war upon*, *to be at war with*; karys vok. *Krieger*; kariuomenė vok. *Heer*, got. *harjis*, tos pat grupės kaip liet. karys; karas vok. *Krieg*; kariauti vok. *Krieg fuehren*, *kriegen*.

Germaniškus vardus yra labai paveikusi Romos karinė organizacija; baltų ir slavų vardai yra beveik nepalieti svetimoms įtakos.

Privilegiuoti karių luomai Baltuose

Vieni daugiau, kiti mažiau privilegiuoti karių luomai buvę iškilę ir vėl išnykę pagal susidariusius visuomenėje socialinių jėgų santykius.

Bajorų privilegiuotą luomą iškėlė alodinė sistema. Savo valdoms apginti valdovai sutelkdavo įgudusius karius, pagal rytietiškos gvardijos *bajara* pavyzdį.

Bartys — beveik neprivilegiuotas laisvųjų valstiečių luomas; tur būt yra senosios patriarchalinės kiltinės sistemos socialinių pareigų pasiskirstymo likutis.

Jotviai karių jotijos vardas, virtęs karingos baltų kilties vardu.

Sėbrai — siauras kiltinis susigrupavimas viešpataujančios kilties sistemoje.

Vyčiai — gynybiniai kariai, narsūs krašto gynėjai.

Bajorai

Pirmą kartą bajorai minimi sen. Lietuvos dokumente lotynų kalba iš 14. amž. (Fraenk. 1-30), bet kaip reikšmingas luomas jie iškyla tik su Vytauto laikais įvykdytu valstybės apjungimu.

Lietuvos bajorai buvo žemvaldžių luomas, turėjęs politines ir ekonomines privilegijas, ir kurių pareiga buvusi savo ginklais, maistu ir su savo palyda eiti karan. Palydos skaičių nustatydavo bajoro valdos valakų skaičius. Bajorai nebuvo uždaras luomas: nusipelnęs karys, nebajoras, tapdavo bajoru, gaudamas donaciją žeme ir kartu bajorystę, gi nebepajėgus karan eiti bajoras likdavo nustumtas į valstiečius. Išmirus bajoro šeimai, likusią žemę, einant kaduko teise, karalius atiduodavęs kariui tinkamam karo tarnybai; iš to kilusios liet. pavardės: Kadukis, Kudukis.

Vardas žinomas ir latviams: *bajars*.

Vardas bajoras yra atėjęs per slavus ir yra skolinys iš turkų *bajar*, *bajara*, t. y. valdovo gvardijos kareivis; šaknis turkų *bai-* turtas, didikas.

Lietuvių žodyne žinomi: bajoraitis, bajoras, bajorija, bajorystė, bajorvedis, bajoržolė.

Slavai turi: gudų *bojar*, rusų *bojarin*; *barin* — ponas, *barinia* — ponia, *barišnia* — panelė, *barščina* — baudžiava; Lenkuose žinomi *bojarzy putni* — tarnybinis luomas ryšiams palaikyti.

Island. *boermen* yra žymus žmogus (Preobr. 1-40).

Akolicų bajorai

Vienodų politinių teisių bajorų luomas (*szlachczic na zagrodzie równy wojewodze* — užtvaros bajoras lygus vaivadais) buvo labai nevienodas ekonominiu pajėgumu. Dalis bajorų buvo stambūs žemvaldžiai, turėję nelygaus ploto dvarus su nelygaus dydžio baudžiauninkų valščiais, bet dalis bajorų gyveno bajorkaimiuose, vadinamuose, akolicose (iš lotynų *accola* — kaimynas, *accolo* — šalia gyventi), kur turėjo nedidelius ūkius, kuriuose patys dirbdavo.

H. Lowmianskis mano, kad akolicų bajorija yra iškilusi 13-14 šimtmečiuose, kai vyko nepalaujami karai su Ordinu. Akolicų bajorija buvusi reikalinga papildyti nuolat naikinamų pilių įgulas.

Gali būti, kad akolicų bajorija yra senesnė, ji laisvieji valstiečiai — bartai.

Algininkai

18 šimtmetyje bajorams virstant daugiau žemvaldžių aristokratų — šlektos luomu, iškyla samdytos kariuomenės reikšmė: algininkų, algauninkų, haidukų. Samdomosios kariuomenės skaičių nustatydavo seimas; jiems išlaikyti būdavo įvedami specialūs hibernos mokesčiai.

Bartys

Bartys yra daugiau gynybos karių luomas.

Liet. Enc. (2-231) rašo, kad sen. Lietuvos aktuose (1495-1557) minimas bartis, karališkas valstietis, kurio tarnyba buvusi statyti ir taisyti tiltus. Barčiai baudžiavos neidavę, bet mokėdavę duokles ir kitas valstiečių rinkliavas. Karan jie vykdavo kariuomenei tiltų statyti.

Vardas bartis kasdieninėje šnektoje nebevertojamas, bet yra išlikęs užkonservuotas vietovių pavadinimuose ir pavardėse: (k. Barčiai (lenk. *Bortele*), mst. Barčiai (vok. *Barten*), Prūsų sritis Barta (lot. *Barcia*, vok. *Bartha*), bžk. Barta (vok. *Ober-Barten*), viet. Bartai (vok. *Barten*), upės Bartupis ir Bartuva (upių vardai gali būti išvesti ir iš bartis — inkilas bitėms); liet. pavardės: Bartosevičius, Bartuška, Boruta, *Borutj* (1248 m. Sūduvių valdovas; LE 29-120), prūsų kaim. *Barute*.

Tai pat grupei E. Fraenkelis (1-35 ir 36) ir M. Vasmeris (1-110) priskiria liet. barti, bartis, barnis, latv. *bart* — mušti, barties bartis; sen. bulg. *brati* — kovoti, kariauti, grumtis; lenk. *broc sie* — ringtis, ristic, eiti imtynių; rus. *boronitj* — drausti, saugoti; *borotj* — pergaleti, įveikti; *borotjsia* — ringtis, imtinauti; *boronk* — kova, trugdymas, *oborona* — gynimas; sen. slavų *branj* — kova, vaidai; sen. rus. *bo-*

ronj — t. p.; slov. *bran* — gynyba; ček. *bran* — ginklas; lot. *ferire* — smogti; sen. vok. aukšt. *berjan*; vid. yok. *beria* — mušti; sen. norm. *beriasc* — kovoti; sansk. *baratha* — kovotojas (pagal Preobr. 1:38), *Agni* — vardas, kilmingųjų giminės vardas, (pagal Mayrh 14-473); *bharas* — kova (Preobr. 1-38).

Grupinė semantika rodo, kad žodžio bartis šaknis reiškusi kovą, grūdimąsi, ginčą, vaidus.

Bartų luomas buvęs mažai privilegijuotas, greičiausia išsivystęs iš kiltinės sistemos pareigų pasiskirstymo. Spėjama, kad viduramžiais, kryžievių karų metu, barčiai išvirtę į nuolatinę kariuomenę — bajorkaimių, akolicų bajorus.

Draugas

Draugas (LE 5-171) yra senosios Lietuvos kariuomenės organizacija, artima liet. sėbros ir rus. družinos sąvokai; karo bendrininkas, lot. *consocius*. Latvio Henriko kronikoje 1212 m. rašoma „*draugum suum, id est consocium*“. Vėliau Lietuvos kariuomenės „draugas“ tai karys bajoras, tarnaujantis kavalerijos pulkuose. Formuojant kavalerijos vėliavas, rotmistras verbuodavo tik draugas, o šie atsivesdavo būrelį kareivių ir vieną tarną.

Jotviai

Vardu jotviai, jotvingiai vadinama baltų kiltis. Vardo jotvis šaknies grupinė semantika pasako kariaunas: žemaičių jotis — raitoji kariuomenė (DLKŽ), sansk. *yōdhati* — kariauja, *yudhmas* — kariautojas, *yudh* — kova; Avestos *yeinti* — kariauja; slavų *ojmin* — karys (Fraenk. 3-195 ir Vasm. 2-258).

Kad karių vardas kartais perkeliamas tautai, parodo analogija su totorių vardu. Persų *tatar* reiškia šaulys, karys vartojęs lanką, klajoklis (LE. 31-343). Vėliau tuo vardu imta vadinti totorių tautą.

Panašiai vardu bartis kilties sistemoje vadinama bendrai kovotojas, karys, vėliau tuo vardu imta vadinti prūsų kiltis bartai. Saksai (angl. *Saxon*) pavadinti pagal jų kilties laikais vartotą *seax* — trumpą vienašmenį kardą.

Šaknis *jot-* yra senas ide. veldinys, yra daugelreikšmis ir bendrai pasako smarkų ir greitą judėjimą; grupinė šaknies semantika reiškia siausti, dūkti, lėkti, ginčytis: liet. jodytis išdykauti, dūkti, siausti, palaidai elgtis; išjoti, išgrūsti laukan, išvaryti; išjoda—kekšė, pajoda—nenuorama, pasileidėlis; pajotžarga—nenuorama, nutruktagalvis, pasileidėlis; jovaidas—(ryt.) padauža, pabalda; jotis (žem.) — raitoji kariuomenė. Latvių: *jat*—joti, važiuoti, lytiniai santykiauti; *jaklė* — vaikata; kekšė; *jaklis* — nesuvaldomas, nenuorama; *izjat* — išvaryti (fraenk.

3-195). Rusų *jatva, jatvo* (Vasm. 3-498) — būrys; *jechatj* — važiuoti (Fraenk. 3-195); *jietj* — lytiniai santykiauti. Sansk. *yati* — eina, joja, lekia, keliauja; Avest. *yaiti* — eina. Hetitų *ia* — eiti, keliauti. Sanks. *jajah* (Mayrh. 1-412) — karys, kovotojas; *jajati, jajanti* — kovoja; *jojin* — karys.

Vardas joti yra artimas veiksmazodžiui judėti. Vardas judėti sen. kalbose (Fraenk. 3-195 ir Vasm. 2-258) pasako sąvokas susietas su kova, kariavimu, vaidais, ginčais; sansk. *yōdhati, yudhyati* — kariauja, *yudhmas* — kariautojas, *udyodhati* — pašoko supykęs, *yudh* — kova, *yudhama* — vaidų kėlėjas, kariautojas; Avestos *yeinti* —kariauja, *yaosti* — veiklumas; slavų *ojmin* — karys; liet. judus vaidų kėlėjas, barnus (Fraenk. 3-195), pavardė Judynas; gotų kiltis *Jutingi* (Preobr. 1-86).

Žinant slavų kronikų pabrėžiamą jotvingių karingumą, galima sutikti, kad vardas jotvingis *Jatviazj* slavams reiškęs sinonimą: veiklus, judus, kovingas. Atrodo, vardas jotvingis buvo taikomas tik vienai sūduvių kilčiai.

Riteriai

Riterių luomo Lietuvoje nebūta, bet vardas riteris žinomas ir nūdien dažnai vartojamas žodis riteriškumas nusakyti visa, kas humaniška, džentelmeniška, kas kilnu dvasioje.

Gal nėra tautos, tiek daug kentėjusios nuo riterių, kaip lietuvių. Visgi riteriai lietuviams padarė tokį išpūdį, kad vardas riteris virtęs sinonimu tauraus, narsaus, laikančio duotą žodį, garbingo ir humaniško žmogaus.

Tur būt tokia jau gyvenimo tikrovė ir ironija, kad ir kitos tautos panašiai pasielgė.

Germanams, kurie daug kentėję nuo Romos imperatoriaus Caesario, vardas Cezaris tiek įstrigo, kad galingo valdovo, imperatoriaus pavadinimui jie vartoja vardą *Kaiser*. Panašiai vakariniams slavams, tramdomiems ir naikinamiems frankų imperatoriaus Karolio, valdovo vardas virto sinonimu pavadinti galingą valdovą, karalių: *kral, król, korolj*.

Slavai riteriškumui nusakyti vartoja, atrodo, baltišką vardą *vitezstvo*, bet dažniau pasako vardu *vitiazj, vitez* ir pn. sąvokas herojus, didvyris, nugalėtojas. Ar nepasisektų riteriškumą pakeisti „vytiškumu“, arba pasakymu vytiš, vyčio taurumas, vyčio garbingumas, vyčio narsa ir t.t.?

Sėbrai, sėbra

Mindaugo ir pomindauginiais laikais stebime dažnas kariško valdovo rikio su savo palyda: bajorais, tarnais, net su smerdais (vergaus kaimiečiais) išvykas į rytus, į buvusius baltų

žemes. Nuvykus visaip būta: kartais jie buvę kviečiami ginti srities miestą, kartais karišką jėgą pavartojus susitarė su srities atstovais ginti kraštą tam tikrom sąlygom, kurios dažnai būdavo surašomos sutarties laiškuose, vad. *nakaznyje gramoty* — instrukciniai laišškai.

1247 metais Mindaugas išsiuntęs savo giminių, kurių: Erdvilas užvaldęs Smolenską ir ten įsikūręs; Vykantas užvaldęs Vitebską ir Drucką; Tautvilas pasidaręs Polocko valdovu ir dalyvavęs sąjungoje prieš Mindaugą, bet vėliau vėl tapęs Mindaugo šalininkas.

1264 m. popiežius Urbonas IV mini, kad Treniota reikalavęs polockiečių išduoti Konstantiną Tautvilaitį. Konstantinas su savo rūmininkais persikėlęs į Naugardą. Treniota susitaręs su Polocko bajorais į Polocką paskyręs Erdenį (Gerdenį).

1266 m. Nalšėnų Daumantas su savo šeima ir bajorais (družina) pabėgo į Pskovą. Pskoviečiai išsirinko Daumantą savo valdovu.

1333 m. Norimantas Gediminaitis priimtas D. Naugardo, katedroje prisiekęs ištikimybę naugardiečiams, gavo valdyti Ladogos, Šliselburgo ir Korelos sritis.

1383 m. Patricijus Norimantaitis atvyko į D. Naugardą vietininku. Jis gynė D. Naugardą nuo Maskvos, bet pasirašius taiką, Patricijus turėjo Naugardą palikti.

1388 m. Lengvenis Algirdaitis teiravosi Naugardo taryboje ar gali gauti ir valdyti visus Naugardo miestus. Taryba sutiko ir pakvietė Lengvenį regentu. Jis vadovavo Naugardo respublikos žygiui prieš Pskovą: sumušė Ordiną Nevoje.

Rikio palyda įvairiai vadinama: saviškiai, rūmininkai ir pn.; slavų dokumentuose rašoma *družina*. Tokios palydos sąvokai pasakyti tinka liet. sėbra, sėbrai.

Dar sritinių bei kiltinių valdovų laikais kiekvienas valdovas suburdavęs apie save ginkluotas pajėgas, kurias sudarydavę dažniausia kilties ginkluoti vyrai, saviškiai — sėbrai.

Sėbras, sebras yra seni liet. vardai ir dar senesni ide. veldiniai. Pasak E. Fraenklio (10-768) sėbras, sebras bendras, draugas; dalyvis, pusininkas, bandininkas; sėbrauti — bendrauti; sėbra — gauja, ginkluotas būrelis, bendrija, bro-lava; sėbrinas, sėbriškas — iš pusės, bendrinis. Latvių *sebrs* yra kaimynas, dalininkas. Ruse *se-bior* — dalyvis, pusininkas; *siaber* — kaimynas, dalininkas; *sebra* — talka, artelė. Gudų *siabr* yra giminaitis, brolis, *comrade*. Sanskr. *sabha* — kaimo bendruomenė, sueiga; giminė; *sabhapatī* — seniūnas; *sabhyas* — saviškis. Gotų *sib-ja* — giminė. Vok. *Sippe* — giminė, gauja.

Dėl vardo etimologijos nesutariama. Vieni,

atsižiūrėdami to, kad vardo sėbras balsė *e* galėjusi būti kilusi iš slavų *ja*, mano, kad liet. sėbras yra skolinys iš baltarusių *sjaber*, ir kad tik liet. lytis sebras, bei latv. *sebrs* yra seni baltiškiai vardai.

M. Vasmer (2-599) nurodo, kad seni baltiškiai skoliniai pas finus: suomių *seura* — bendrovė, draugija; estų *sober* — bičiulis, vėpsų *sebr* — bendras darbas, talka, parodo, kad liet. sėbras ir sebras, bei latv. *sebrs* yra žymiai senesni dar ir už slavų atsiradimą kaimynystėje.

Tai pat grupei priklauso panašus ir lytimi ir semantika: liet. šeima, šeimyna, šeimatis (kaimynystė, Fraenk. 13-970); latvių *saimē* — šeimyna, *sieva* — pati; prūsų *seimins* — samdiniai; prūsų kiltis *sembai*; rusų *semja*—šeimyna; gotų *haims* — kaimas; vok. *Heim* — šeimos židinys; baltų skolinys pas suom. *heimo* — kiltis, giminė.

Dar kiti ižiūri giminystę su senovės tautų vardais (Vasm. 3-61): *Kimbri* (Ptolem.), *Cimbri* (Plinius), sen. danų *Himbersyssael*, danų *Himmerland*. K. Būga (LE 27-235) gretino su tautovardžiais lot. *Sabini*, *Sabelli*, germ. *Sweba*, dabar vok. *Schwaben*.

Vytis

Anot P. Skardžiaus (Fraenk. 16-1268) vardas vytis yra padarytas Daukanto išverčiant slavišką Lietuvos herbo vardą *Pogonj*, *Pogonia*; pasak DLKŽ vytis buvęs senovėje raitas pasiuntinys; raitas senovės karžygy. Kasdienėje šnektoje vardas vytis vartojamas prasme: karžygy, riteris, herojus.

Nežiūrint tvirtinimo, būk vytis yra neologizmas, yra žinomos senos lytys su priebalsė *t* kaita į *s*, užkonservuotos sudurtiniuose žodžiuose: medvysis — medžiotojas; medwisius, medžiawisis varomosios medžioklės medėjas, varovas (Fraenk. 16-1267). Yra žinomos senos lytys su kaita *t* į *č*, arba be kaitos, užkonservuotos vietovardžiuose ir pavardėse: k. Vyčiūnai A. Panem., k. Vyčiuliai ir kaln., upė Vyčius, viet. Vytėnai; pavardės: Vyčias, Vyčinas, Vyčiūnas, Vytartas, Vitauskas, Vytautas, Vytėnas, Vytenis, Vytulis, Vitulskis ir t.t.

K. Būga (Mūsų Sen. 1912, 1-136) rašo, kad 9 amž. prūsųose buvę trys luomai: *waitingi* — bajorai, vyčiai, laisvi žemdirbiai ir vergai. M. Vasmer (1-206) mini apie 1299 m. buvęs prūsų *witting* — tarnybinis kilmingųjų luomas. A. Preobraženskij (1-86) rašo apie prūsų *waiting*, *weiting*, *witing* tikruosius prūsus, žemės valdytojus, laisvuosius valstiečius. LE (24-143) rašoma, kad Sembos kilmingieji buvo vadinami vitingais; LE (7-78) rašoma apie buvusią "didžiąją vitingų privilegiją".

Anot E. Fraenkeli (18-1267 ir 1268) vardas vytiš priklausau grupei žodžių: vyti, vajoti, vyjėti, vainoti, pavymui, atvejis, galavyti ir t.t. Tai grupei priklausau ir slaviški: *povinoti* — nugalėti, pavergti; *vojin*, *wojak* — karys; sanskr. *vēti*, Avestos *vay* — persekioja, veja; hetitų *wiyya* — varyti; sen. norm. *veidha* — vyti, saugoti; lot. *vēnari* — vyti, *venator* — medėjas (W. Hof. 2-749); Avestos *vati* — persekiojimas, vytiš (W. How. 2-750).

A. Preobraženskij (1-91) grupei vytiš priiskiria Avest. *vitor* — persekiotojas, vyjikas; *vayana* — vejamas; sen. norm. *veidhr*; sen. a. *wath* — medžioklė.

Vardo vytiš lytiš žinomos rytų, pietų ir vakarų slavams: rus. *vitiazj* — karžygys, didvyriš, herojus; bulg. skr. slovėn. čekų *vitez* — karžygys; sorbų *wicaz* — herojus; valstietiš bandedinkas. Pagal M. Vasmerį (1-206) slavų *vitiazj* yra skolinys **vitędzj* iš germaniškojo **viking*, sen. norm. *vikingr.*, išvesto iš sen. saksų *wik* — gyvenvietė, dimstis, lot. *vicus* — kaimas.

Germanuose žinomos lytiš: (Vasm. 1-206) vid. vok. augšt. iš 11 amž. žinomi *Witseze* — „rustici“, kaimietiš; vid. lot. *withasii* — raitų karių luomas Meissenos saksuose; *Witiges* (*Vitigis*) ostrogotų karalius 536-539. Pagal M. Vasmerį (1-206) tos lytiš yra vediniai iš anglosaksų *Viking*, kuris žinomas iš 8 amž. dokumento, ir fryzų *witzing*. Esą, anglosaksų *Wicingas* yra tie patys Heruliai (*Erulern*). Esą, tai grupei priklausanti dažna Meklenburge pavardė *Vitense*. A. Preobraženskij (1-86) rašo apie gotų kiltį *Vithingi*, *Vithangi*, *Jutingi*. Ten pat cituoja Adomą Bremenietį, kad sen. norm. *Vikingr* yra „*piratae quos ille withingos appellat*“.

Matyti, kad žodžių vytiš grupėje yra supinta dviejų sąvokų ir dviejų šaknų žodžiai:

I. Lietuviškasis vytiš ir slaviškasis *vojin* yra išvesti iš šaknies grupės žodžių liet. vyti, vietoti, slavų *povinati*, sanskr. *vēti*, Avest. *vay*, sen. norm. *veidha*, lot. *veneri*, ir kurie reiškia medėją, karį.

II. Prūsiškasis *vytingas*, slavų *vitiazj*, germ. *vithing* ir t.t. yra išvesti iš grupinės šaknies, kaip sen. saksų *wik*. sen. vok. augšt. *wich* — gyvenvietė, lot. *vicus* — kaimas, liet. vieta, prūsų *weit* (vietovės Bersioweytigen, Transwiyeten, Fraenk. 16-1246), slavų *vesj* — kaimas, *previtati* — iškeliauti, sanskr. *vesah* — namas, *vit* — sėdyba, Avest. *vis* — namas, kaimas, gotų *weihs* — kaimas (W. Hof. 2-783), ir reiškia vietinį gyventojų, kaimiečių luomą. Analoginga ostrogotų kiltis *Withingi* — kaimų gyventojai, ir kita ostrogotų kiltis — *Terwingi* (angl. *tree* — medis) miškų gyventojai.

Viešpataujančios kilties sistema, anglų Overlords people system, vok. Herrenvolk System

Ši privilegijuotos visuomenės dalies susitvarkymą iškelia, nes tai vienintėlis kelias išsiaiškinti, iš kur tokia gausa baltiškų skolinių yra patekusi pas vakarinius finus ir pas Volgos finus.

Kilties gyvenimo laikais viena, geriau organizuota ir pajėgesnė, kiltis užvaldo ir pavergia kitas kiltis. Kaip pavyzdį galima paimti Sartų išgalėjimo istoriją Turane. Iranėnų kiltis Sartai (iš sen. indų *sarthavaha* — karavano vedlis) 10 amž. po Kristaus užvaldė turkų kiltis Chuzus ir kt., dabar vad. uzbekus ir išgalėjo pirkliais ir žemvaldžiais Ferganoje ir Turkestane. Nuo 18 amž. sartai vartoja uzbekų kalbą, bet išlaikė savo privilegijuotą būklę uzbekų tarpe.

Panaši yra ir archeologų atkuriamą baltų istorija. Apie 2200 metų prieš Kristų dalis atsikėlusių indoeuropiečių įsikuria Baltijos erdvėje ir vakarų Rusijoje. Apie 1600 m. prieš Kristų indoeuropiečių baltiškioji šaka išsiplečia užliedama Baltijos sritis iki pietinės Suomijos imtinai; vakarų ir centro Rusijoje baltai užlieja Pripetės, Dniepro augštupio, Ilmenio, Desnos, Okos, Volgos augštupio, Kamos ir Belajos baseinus. Tose srityse baltai sukuria vadin. Baltiškasis žalvario kultūras, vėliau Klasiinę Baltų žalvario kultūrą; centro Rusijos srityse baltai sukūrė Fatjanovo, Balanovo ir kt. kultūras. Tos baltiškiosios kultūros klestėjo apie 500 metų. Po 1100 m. prieš Kristų baltiškiosios kultūros Suomijoje, Estijoje, Ilmenio - Novgorodo srityje, Volgos augštupyje, Kamos ir Belajos baseinuose sunyksta, užleisdamos vietą finiškom kultūrom (M. Gimbutas, 1963, *The Balts*, 63 p.). Matyti, baltiškasis valdantysis sluogsnis asimiliavosi, priimdamas finų kalbą ir persiimdamas finų kultūros elementus, bet kartu įnešdamas į finų kalbas gausią baltiškųjų terminų. Baltiškiojo sluogsnio atneštos kultūros elementai neturėjo vardų vietos kalbose.

Šlėkta

Nuo 18 amž. įsigali Lietuvoje iš Lenkijos atėjęs vardas šlėkta aristokrato sąvoką išreikšti.

Vardas šlėkta yra rudamentinis likutis iš seniai buvusios vakarų slavuose viešpataujančios kilties sistemos. Kiltinių valstybių laikais germaniškoji kiltis, sen. vok. augšt. kilmės, vadinama *slahta* (giminė, generacija, kiltis) užvaldė vakarinių slavų kiltis ir išgalėjo ten kaip privilegijuotas luomas, davęs lenkams vardą — *szlachta*.

Peuciniai

Tacitas veikale "Germania" mini, kad į pietus už aisčių ir venedų gyvenę peuciniai. Vardas *peucin* primena Laninskio dievo *Dimstipacin* (LE 5-45) antrąjį sandą *pacin* ir suponuoja mintį, ar nebuvo ta tauta pavadinta pagal savo dignitorius *pacinus*, *pacus*, *pociores* (LE. 2-228); (*pociores* — bartų kilmingųjų ar karių luomas)?

Ginklas

Vardo ginklas kilmė būdinga karių luomui. Anglų *weapon* ir vokiečių *Waffe* neturi atitinkamų kitose ide. kalbose, gi slavų *bronj* yra germaniškas skolinys. Lietuviškas ginklas yra labai senas ide. veldinys.

Ginklas kario įrankis. Vardas ginklas turįs labai skaitlingą tos šaknies lietuviškų ir baltiškų žodžių grupę, išvestas iš dviejų homogeniškų žodžių: *ginti* — varyti, vyti (daujėn. *giti*) ir *ginti* — atlaikyti, drausti, saugoti, užstoti (Fraenk. 2-152): *apginklas*, *apgintis*, *atsigynimas* ir t.t.; *gainiuoti*; *ganas*, *ganyba*, *ganyti*, *ganytojas* ir t.t.; *genesys*, *genėti*, *genys* ir t.t.; *ginčas*; *ginėjas* (kurs *gena*, *varovas*), *gynėjas* (kurs *gina*, *apsaugo*, *užstoja*), *gynyba*, *ginimas* ir *gynimas*, *ginklakalys*, *ginklanešys*, *ginkluotė*, *ginklininkas*, *ginkluotas*, *ginkluotė* ir t.t.; *guinioti*, *guiti*, *gujimas*, *guitynė* (varoma *medžioklė*), *gundyti*, *gundyti* ir t.t.; Sen. liet. *gintinai* (*ginte ginti*), *gintyti* - *kovoti*, *gintulys* - *priešgyna*, *naktigonė*, *paginatis* - *užbaiga*, *paginativės* - *baigtuvių puota*, *pagunikis* - *pasiuntinys*, *nopgiklus* - *neapginklus*, *užguitas* ir t.t. Latvių: *dzit* — *gyti*, *varyti*, *dzenis* — *genys*, *dzenet* — *genėti*; *gans* — *piemu*, *ganit* — *ganyti*, *ganykla*, *ganeklis* — *banda*, *kaimenė*, *gainyt* — *vyti*, *gainat* — *vaikyti*, *atremti* ir t.t. Prūsų: *genix* — *genys*,

aytegenis — *margas genys*, *gunnimai* — *varome*, *guntymai* — *varyti*, *guntwei* — *varyti*.

Vardas ginklas turi skaitlingus tos grupės žodžius kitose ide. kalbose: sanskr. *hanti* — *žudo*, *muša*; *apahanti* — *atremia*, *sulaiko*; *ghama* — *buožė*; *bhratran* — *brolio žudikas*, *Avest. jainti* — *žudo*, *užmuša*; *avijanaiti* — *kerta medį*; lotynų *defendere* — *ginti*, *atremti*; *offendere* — *sužeisti*, *sukirsti*; sen. vok. augšt. *gund* — *kova*; sen. saksų *gudhea*, *gudh* — *kova*; sen. isl. *gunnr* — *kova*; arm. *gan* — *pyla*; graik. *fonos* — *žudymas*; alban. *gan* — *veja*; *ga* — *medžioklė* *airių gonim* — *sužeidžia*; bret. *gein*, *gen* — *buožė*.

Be bendros grupinės semantikos atlaikyti, saugoti, kaikurie tos grupės žodžiai, kaip liet. *genėti*, slavų *žnati* — *kirsti javus*, *Avestos avijanaiti* — *kerta medį*, lotynų *offendere* *sukirsti* ir t.t. suponuoja mintį, kad pirmykštė vardo ginklas reikšmė buvusi kertamasis įrankis.

Sutrumpinimai ir literatūra

ide — indoeuropietis, -škas;

* — *Zenklas* prieš žodį reiškia, kad tokios žodžio lyties gyvojoje šnektoje nesama, lytis yra kalbininkų atkurta ir logiška, kad tokia galėjusi būti;

LE — *Lietuvių Enciklopedija*, 1953 — 1965;

Fraenk. — Ern. Fraenkel, *Litauisches Etymologisches Woerterbuch*, 1955 — 1964;

Vasm. — Max Vasmer, *Russisches Etymologisches Woerterbuch*, 1953, 1955, 1958;

Mayrh. — M. Mayrhofer, *Kurzgefasstes Etymologisches Woerterbuch des Altindischen*, 1956 - 1965;

DLKŽ — J. Balčikonis ir kt., *Dabartinės Lietuvių Kalbos Žodynas*, 1962;

W. Hof. — Walde Hofmann, *Lateinisches etymologisches Woerterbuch*, 1938, 1954;

Kl. G. — Kluge Goetz, *Etymologisches Woerterbuch der deutschen Sprache*, 1953;

Preobr. — A. G. Preobrazhensky, *Etymological Dictionary of the Russian Language*, 1951.

NIDOS KNYGŲ KLUBO PLANAI

Londoniškis Nidos Knygų Klubas yra jau atidavęs rišyklon ir netrukus pradės siuntinėti savo nariams didžiuoju Jugio Gliaudos romaną "Agoniją".

Ligi šiol skaitytojai jau yra gavę 3 tomus kanauninko Mykolo Vaitkaus atsiminimų. Laukia nešamas į spaustuvę ketvirtasis tomas "Per giedrą ir audrą", kuris baigiamas pirmuoju pasauliniu karu. Kanauninkas dabar vėl rašo atsiminimus apie nepriklausomybės laikus — "Nepriklausomybės saulė".

Leidyklos žinioje dar yra jos pasimintieji išleisti taip pat iš dalies ar ištiesai atsiminimais remiantis parašytieji darbai: Bronio Railos "Lauumi juosta", Juozo Švaisto "Dangus debe-

syse", Jono Miškinio apie Dzūkiją ir Jono Strumskio apie savo neramų gyvenimą. Pažadėjęs tokią knygą yra ir mūsų teatro veteranas teatrologas Stasys Pilka apie teatro ir literatūros žymiuosius žmones. Poetas Jonas Aistis yra pažadėjęs visada skaitytojui įdomių savo straipsnių rinktinę.

Leidykla yra gavusi Antano Tulio novelių rinkinį "Inicialai po tiltu" ir Juozo Tininio "Nuskandintas žiedas". Su Antanu Vaičiulaičiu sutarta išleisti, nauja laida, "Mūsų mažąją seserį" ir tariamasi dėl naujo novelių rinkinio ir dėl legendų knygos. Laukiama įdomaus romano iš Petro Tarulio. Alė Rūta yra pažadėjusi romaną ir novelių rinkinį, Jurgis Gliauda — romaną "Aukurai stabams" ir novelių rinkinį. Su Jonu Zmuidzinu ta-

riamasi dėl novelių rinkinio. Beletristikos knygą yra pažadėjęs Aloyzas Baronas. Seniai laukia eilės K. Barėno novelių rinkinys, kuris netrukus žada būti papildytas romano bandymu. Savo novelių rinktinę žadėjo duoti Vytautas Alantas.

Metų sąvartoje išleidžiamas literatūros metraštis "Antroji pradalgė", kuriame, šalia jau žinomųjų, pasireikš su savo kūryba keletas naujų talentų.

Dabar, be kita ko, skubiai spausdinamas sieninis kasdien nuplėšiamas kalendorius 1966 metams, vienintelis toks laisvajame lietuviškame pasaulyje ir išsigijęs jau populiarumo (tie, kurie jį gauna, jau susigyveno su juo).

NIDOS Knygų Klubas adresas yra: 1 Ladbroke Gardens, London, W. 11, Great Britain.

SUOMIŲ SOVIETŲ 1939 - 1940 M. KARAS

P. ŽILYS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Tą pačią vasario 13 d. min. Tanneris grįžo į Helsinkį ir patyrė, kad Summa bare rusai pralaužė spragą Mannerheimo linijoje. Nors spraga nebuvo didelė, bet buvo pavojinga, ypač grėsė tankų prasilaudžimo pavojus.

Bendrai, vasario 13 d. buvo nelaiminga suomiams: Sovietų Rusija padidino reikalavimus, praplėtė pralaužtą spragą Mannerheimo linijoje, o Švedija nepažadėjo konkrečios pagalbos.

NEMALONI ŽINIA

Min. Tannerio kelionė į Stockholmą ir pasitarimų rezultatai su švedais buvo laikomi didėleje paslapyje. Apie tai žinojo tik keli išrinktieji.

Vasario 16 d. Stockholmo laikraštis "Folkets Dagblad Politiken" didelėmis raidėmis paskelbė žinią, kad Suomijos užsienių reik. min. Tanneris lankėsi Stockholme ir prašė Švedijos karinės pagalbos ir kad Švedijos min. pirm. Hanssono atsakymas į tą prašymą buvęs neigiamas. Toji žinia padarė sprogius bombos išpūdį ir labai pakenkė Suomijos reikalui derybose su Sovietų Rusija dėl taikos. Visą reikalą dar labiau pablogino min. pirm. Hanssono spaudai duotas paaiškinimas apie pasitarimą su min. Tanneriu. Toji žinia skaudžiai palietė ir sunkiai prislėgė narsiai kovojančią suomių tautą.

Min. Tanneris tuojau, per Suomijos Charge d'Affaires Stockholme Erkko, pareiškė, kad toji žinia išėjo viešumon ne iš suomių šaltinių ir kad ji buvo didelė staigmena suomių tautai. Ši žinia tuojau pasklido pasaulio spaudoje. Daugelis laikraščių reiškė pasipiktinimą už tokios žinios paskelbimą ir Švedijos atsisakymą suteikti pagalbą sunkiai kovojančiai suomių tautai. Spaudos kampanija, dėl tos žinios taip įsisiūbavo, kad net pats karalius turėjo įsiterpti savo vyriausybės pusėn.

Karaliaus įsiterpimas gerokai apmarino suomių viltis gauti didesnę pagalbą iš Švedijos.

DIDĖJA SUSIRŪPINIMAS SUOMIŲ - SOVIETŲ KARU

Pradėjus sovietų rusams pulti Mannerheimo liniją, padidėjo svetimųjų susirūpinimas karo eiga. Vokietijos pasiuntinys von Bluecheris pradėjo prašyti priimamas min. Tannerio. Vasario 17 d. von Bluecheris atvykęs pas min. Tannerį pradėjo aiškinti, kad Vokietija neduodanti Sovietų Rusijai jokios pagalbos, kare prieš Suomiją. Be to, jis buvo gana pesimistiškai nusiteikęs dėl Vakarų s-kų pagalbos Suomijai ir jos laimės kare su rusais. Pagaliau jis prabilo ir apie taiką.

Jei Suomija norėtų, jis galėtų sugestijonuoti užs. reikalų min. Ribbentropą padaryti žygių Maskvoje, kad abi pusės prisiųstų savo atstovus į Berlyną išsiaiškinti abipusius norus ir pageidavimus. Von Bluecheris buvo net pasiruošęs pasiųsti tuo reikalu telegramą Ribbentropui. Čia kilo du klausimai, ar Ribbentropas sutiks padaryti tokį pasiūlymą, ir ar Maskva sutiks su tuo pasiūlymu. Pasikalbėjimas baigėsi tuo, kad min. Tanneris pažadėjo tuo reikalu pasitarti su vyriausybės nariais ir informuoti apie rezultatus von Bluecherį. Mat, suomiams daugiau rūpėjo ne tas pasiūlymas, bet kas glūdi už to von Bluecherio pasiūlymo.

Vasario 20 d. min. Tanneris pasikvietė von Bluecherį pasikalbėti. Von Bluecheris pareiškė, kad Vokietija nelaikanti, jog momentas yra patogus tarpininkauti. Tačiau svarbu, kad būtų sudarytas kontaktas, nors jis negalys duoti garantijos, kad tai pasiseks. Min. Tanneris tada pareiškė, kad šis klausimas galėjo būti išdiskutuotas vokiečių pareigūnų ir tada pareikštas, ar tokios galimybės yra. Von Bluecheris atsakė, kad jis į tą klausimą neduosias atsakymo.

Tęsiant toliau pasikalbėjimą, von Bluecheris pareiškė, kad esą kalbų, jog Suomija prašiusi pagalbos iš valstybių, esančių tuo stovyje su Vokietija. Min. Tanneris į tai atsakė, kad jis negalys į tai atsakyti. Iš pasikalbėjimo su von Bluecheriu buvo prieita išvada, kad jo pasiūlyme nieko rimto nėra. Min. pirm. Ryti, min. Tanneris ir gen. Waldenas aptarę tą von Bluecherio pasiūlymą, nusprendė, kad reikia prašyti Švedijos vyriausybės imtis iniciatyvos tarpininkauti dėl karo užbaigimo — taikos sudarymo. Esant reikalui, žadėti perleisti Hanko.

Taip reikalams klostantis, Suomijon atvyko specialus Italijos užsienių reik. min. Ciano pasiuntinys grafas Bechas, susipažinti su padėtimi vietoje. Min. pirm. Ryti informavo grafą Bechą apie padėtį ir pareiškė sugestiją, kad nekariaujančios valstybės, Italija, JAV, bendrai tarpininkaujant karą užbaigti. Grafas Bechas pareiškė, kad Italija galėtų tai daryti per Vokietiją.

Norvegijos pasiuntinys Helsinkyje Micheletas, atsilankęs pas min. Tannerį, pradėjo skųstis dėl vokiečių laivo Altmark incidento. Anglai buvo sučiupę jūroje vokiečių laivą Altmarką su anglų belaisviais ir varėsi jį pas save. Laivas Altmark, tačiau, paspruko iš anglų ir įspruko į Norvegų uostą, Kjiel fiorde. Tada anglai įsiveržė į fiordą ir išsitempė tą laivą. Anot Micheleto, anglai tokiu aktu grubiai pažeidė Norvegijos neutralumą. Micheletas teiravosi, kokiais reikalais lankėsi von Bluecheris ir ar jis nesilūlė tarpininkavimo dėl taikos sudarymo.

Tuo metu Paryžiuje buvo planuojama kariuomenės pasiuntimas į Suomiją. Suomijos pasiuntinys Paryžiuje Holma rinko įvairią informaciją ir leidosi net į tokias smulkmenas: kokie pageidaujami aerodromai lėktuvams nusileisti, koks Suomijos kareivio maisto davynas žiemą ir t.t.? Anot pasiuntinio Holma Vakarų s-kų kariuomenė būsianti pasiruošusi išvykti į Suomiją vasario pabaigoje ar kovo pradžioje.

EINAMA PRIE SPRENDIMO

Reikalai klostėsi suomiams nepalankia linkme. Sunkios kovos ir netikrumas vyravo karo fonte. Didėjo Sovietų Rusijos reikalavimai dėl taikos sąlygų. Švedija atsisakė siūsti į Suomiją reguliarią kariuomenę, o savanorių verbavimas buvo lėtas. Vakarų s-kų siūloma pagalba kėlė daug ir įvairių abejonių.

Vasario 21 d. buvo sukviestas užsienių reikalų komitetas apsvarstyti būklę. Komiteto dauguma pasiūlė, kad reikalinga daryti energingus žingsnius užmegzti pasitarimus dėl taikos sudarymo. Esant reikalui, aukoti Hanko.

Tą patį vakarą min. Tanneris telefonavo į Stockholmą Suomijos Chargé d'Affaires Erkko ir pavedė jam susisiekti su švedijos užsienių reik. min. Guentheriu, prašant imtis iniciatyvos daryti žygius dėl taikos sudarymo su Sovietų Rusija, turint omenyje švedijos interesą išgelbėti Suomiją nuo kreipimosi į Vakarų s-kus pagalbos. Tą įvykdyti min. Tanneris siūlė, kad abi pusės prisiųstų savo atstovus į Stockholmą išdiskutuoti taikos sąlygas. Kad pateisintų tokių suomių sprendimą, min. Guentheriui turi būti pasakyta, jog Suomija yra kryžkelėje. Jeigu Suomija kreipsis į Vakarų s-kus prašydama pagalbos, tuo atveju karas gali išsiplėsti visoje šiaurinėje sferoje. Švedijos interesas yra daryti žygius to išvengti. Kai abi pusės bus pasiruošusios siekti taikos, tada kelias į susitarimą bus surastas.

Min. Guentheris tą pasiūlymą priėmė ir tuojau pradėjo daryti reikalingus žygius per švedijos pasiuntinį Maskvoje Assarsoną ir Sovietų Rusijos paiuntinę Stockholme A. Kollontai.

Vasario 23 d. į Helsinkį atvyko gen. Waldenas (ryšio karininkas tarp kariuomenės vado ir vyriausybės) ir bendrame pasitarime painformavo min. pirm. Rytį, užsienių reik. min. Tannerį ir krašto aps. min. Niukkaneną apie pasitarimus kariuomenės vado būstinėje su anglų gen. Lingu ir prancūzų gen. štabo plk. Ganevaliu. Gen. Waldenas patiekė pasitarimų memorandumą, iš kurio buvo aišku, kad Vakarų s-kų pagrindinis tikslas buvo užblokuoti švedijos geležies rūdos pardavimą Vokietijai, o pietuose ruošiamomis operacijomis sulaukyti Baku alyvos tiekimą Vokietijai. Baku ir Batumą buvo projektuojama bombarduoti iš Artimųjų Rytų per Iraną ar Turkiją, o į šiaurę buvo numatoma pasiūsti ekspedicinį korpusą iš trijų ir pusės divizijų. Parengiamuosius darbus tam korpiui atvykti turėjo atlikti Suomija. Pirmiausia Suomija turinti prašyti švedijos karinės pagalbos pabrėžiant, kad jeigu švedija to prašymo nepatenkins, tada Suomis bus priversta prašyti karinės pagalbos iš Anglijos ir Prancūzijos. Tuo pačiu metu Suomija turinti prašyti Norvegijos ir švedijos tranzito teisių Vakarų s-kų kariuo-

menei vykti į Suomiją. Esant reikalui, pakartoti tranzito teisių reikalavimą. Per tą laiką ekspedicinio korpo dalys bus prie Norvegijos krantų, pasiruošę išsikelti. Anglai ir prancūzai mano, kad esant tokioms sąlygoms, Norvegija ir švedija sutiks praleisti ekspedicinio korpo dalis per savas teritorijas.

Šis projektas kėlė abejonių suomiams. Ekspedicinio korpo jėgos buvo ribotos; kad pasiektų Suomiją, reikėjo nugalėti sunkias kliūtis. Gen. Waldenas painformavo posėdžio dalyvius, kad priešas yra jau priartėjęs prie Viipuri - Viborgo; suomių ginamoji linija esanti silpna. Jos pralaužimas esąs tik dienų klausimas.

Tą pačią vasario 23 d. iš Stockholmo, per Erkko, iš švedijos pasiuntinio Maskvoje Assarsono buvo gauta naujos Sovietų Rusijos taikos sąlygos: 1) perleisti Hanko; 2) Karelijos sąsmaukoje perleisti plotą imtinai iki Viipuri — Viborgo; 3) perleisti š. vakarinius Ladoga ežero krantus įskaitant Sortavalą, taigi, siekiant, maždaug, Petro Didžiojo 1721 m. sieną. Iš kitos pusės, Sovietų Rusija sutinka evakuoti kai kurias sritis, jų tarpe Petsamo. Savitarpinės pagalbos sutartis, kiek tai liečia suomių įlankos sąsmauką, turi būti pasirašyta Sovietų Rusijos, Estijos ir Suomijos.

Sovietų Rusijos patiektoms naujoms sąlygoms apsvarstyti buvo sušauktas Užsienių reikalų komiteto posėdis. Pasitarimo metu nebuvo padaryta jokio nutarimo, nes visais klausimais buvo kalbėta pasiremiant tik bendromis informacijomis. Komitetas priėjo išvados, kad galutiniam sprendimui padaryti reikalinga turėti aiškius atsakymus į šiuos klausimus:

1. Ar bus gauta iš švedijos kariuomenės pagalba? Jei taip, tai kada ir kiek?

2. Ar Norvegija ir švedija sutiks praleisti Vakarų s-kų ekspedicinį korpusą, pasiremiant Tautų S-gos statuto 16 paragrafu?

3) Kada Vakarų s-kų ekspedicinio korpo dalys pasieks savo paskyrimo punktus?

Be to, buvo nutarta palaukti prof. Kivimäki grįžtant iš Vokietijos, kuris ten kalbėjosi su įtakingais Vokietijos vadovaujanciais asmenimis, jų tarpe ir su marš. Goeringu.

Min. Tanneris tuojau susirišo telefonu su Erkko Stockholme ir pavedė jam padaryti žygius, kad švedijos vyriausybė trumpiausiu laiku duotų atsakymus į pirmame ir antrame punktuose išvardintus klausimus. Vasario 24 d. buvo gautas švedijos vyriausybės atsakymas į abu punktus, net aprobuotas Riksdago — seimo užsienių reikalų k-to. Kas liečia pirmąjį punktą — švedija pažadėjo suintensyvinti esamos programos vykdymą, tai yra, siuntimą savanorių, o kas liečia Vakarų s-kų ekspedicinio korpo dalių tranzitą, atsakymas buvo neigiamas.

Tą pačią dieną pas min. Tannerį atsilankė Anglijos pasiuntinys Verekeris, lydimas gen. Lingo, ir pasiunt. sekretorius Gurney. Jis paaiškino, kad Anglijoje esąs didelis susirūpinimas padėti Suomijai. Visuomenės opinija verčia vyriausybę tai daryti ir vyriausybė esanti tam reikalui labai palanki. Anglijos vyriausybė esanti nusistačiusi padėti Suomijai visais būdais: žmonėmis, ginklais ir visomis kitomis priemonėmis. Tam reikalui esą paruošti laivai. Kariuomenės

dalys pajudėsiančios apie kovo 15 d. ir apie balandžio 15 d. pasiekiančios Suomiją. Esą jau nutarta, kuri fronto barą užims anglai, bet didžiausia kliūtis dėl kariuomenės dalių atvykimo yra tranzitas per Norvegiją ir Švediją. Suomija pati turinti pasirūpinti gauti tranzitą. Po to prasidėjo aiškinimai, kaip gauti tą tranzito teisę. Min. Tanneris paaiškino, kad dėl tos teisės jau aiškintasi su Švedija ir gautas neigiamas atsakymas. Norvegijos nusistatymas esąs irgi neigiamas. Tada Verekeris patarė, kad Suomija oficialiai paprašytų Vakarų s-kų karinės pagalbos. Vasario 25 d. tie patys ponai, tais pačiais reikalais, kalbėjo su min. pirm. Ryti.

Iš prof. Kivimäki, kurį Suomijos vyriausybė buvo specialiai pasiuntusi į Berlyną išsikalbėti ir išsiaiškinti padėtį su Vokietijos valdančiais sluoksniais, buvo gauta žinių, kad Vokietija nedaro kliūčių Švedijai įsijungti į Suomų - Sovietų karą, jeigu į jį neįsijungs Vakarų s-kai. Vokietija nesipriešins ir savanorių siuntimui iš Vakarų valstybių, bet jeigu atvyktų Vakarų s-kų reguliari kariuomenė, tada Vokietija kariautų. Prof. Kivimäki buvo paprašytas tuojau grįžti į Helsinkį ir padaryti pranešimą vyriausybei.

Tą dieną iš Ercko, Stockholme, buvo gautas pranešimas, kad pasiuntinė A. Kollontai spaudžia greičiau priimti Sovietų Rusijos reikalavimus, nes tai esanti bazė pasitarimams. Įvykusiame vyriausybės posėdyje buvo pasitarta ir pasikeista nuomonėmis visais rūpimais klausimais. Pareikšta įvairių skirtingų nuomonių. Pagaliau buvo nutarta, kad Užsienių reik. min. Tanneris turi vykti į Stockholmą ir ten aiškintis visais klausimais su Švedijos Užsienių reikalų min. Guentheriu ir Sovietų Rusijos pasiuntine A. Kollontai.

ŠVEDIJOS GELEŽIES RŪDA

Suomija yra skandinavų kaimynė. Skandinavai turi įvairių gėrybių, ypatingai garsi yra Švedijos geležies rūda, iš kurios gaminama geriausia rusišis plienas ir kurios iškasama per metus apie 6,000,000 tonų. Švedijos geležies rūdos kasyklos randasi Gallivaro - Kiruna apylinkėse, į šiaurės vakarus nuo šiaurinių Botnijos įlankos krantų.

Karui kilus, abi kariaujančios pusės stengėsi perimti Skandinavijos prekybą, o ypač geležies rūdą, į savo rankas. Kelis kartus Vakarų s-kai siūlė Skandinavams geras kainas už prekes, laivų vilkstinių apsaugą, bet skandinavai visus vakariečių pasiūlymus atmetė, nesutiko nukreipti savo prekybos į vakariečių rankas.

Skandinavai, iš prigimties ramūs, gerai pelnėsi I-jo Pasaulinio karo metu ir dabar pasiryžo būti neutralūs ir pelnytis. Jie ypatingai bijojo, kad vokiečiai, susitarę su sovietų rusais, jų neužimtų, o tokių kalbų ir simptomų buvo, ypač dėl Norvegijos.

Kaip rūpestingai skandinavai laikėsi neutralumo, galima spręsti iš to, kad kai 1939 m. gruodžio 11 d. Tautų S-gos plenumas svarstė ir nubalsavo pasmerkti Sovietų Rusiją už neišprovokuotą agresiją prieš Suomiją, tai skandinavai — Danija, Norvegija ir Švedija — nuo balsavimo susilaikė, nežiūrint to, kad iki karo Suomija buvo skaitoma skandinavų šeimos nariu.

Svarbiausia ir vertingiausia Skandinavijos preke yra Švedijos geležies rūda. Švedijos geležies rūdos išgabenimo kelias yra savotiškas ir įdomus. Vasaros metu iškasama Švedijos geležies rūda gabenama į Baltijos jūros uostus, daugiausia į Luleą, kuris randasi š. v. Botnijos įlankos kampel o iš ten laivais į paskyrimo vietas — kraštus. Žiemos metu (lapkričio — balandžio mėnesiais) Botnijos įlanka užšala, tada vienas penktadalis gabenama į Baltijos uostus, o keturi penktadaliai geležinkeliu į Norvegijos uostą Narviką, o iš ten laivais į paskyrimo kraštus.

Karui prasidėjus, vokiečiai Baltijos jūrą uždarė, o Sovietų Rusija paskelbė uždraustas zonas. Rugsėjo 29 d. anglų admiralitetas ištraukė iš archyvo I-jo Pasaulinio karo Norvegijos pakraščiu minavimo planus ir pasiūlė vyriausybei juos vykdyti. Prasidėjo begaliniai svarstymai, pasitarimai ir aiškinimai, kurie užsitęsė apie du mėnesius laiko. Karo kabinetas nusprendė minuoti Norvegijos pakraščius, o ministrų kabinetas siūlydavo susitarti tiesioginiai tuo reikalu su Norvegija bei Švedija.

Taip anglams besitariant — besiaiškinant, užšalo Botnijos įlanka. Švedijos geležies rūda pakrauti laivais iš Narviko uosto tyliai ramiai pradėjo plaukti į Vokietijos uostus, o kai pajusdavo anglų karo laivų pavojų, visai nesivaržydami sprukdavo į Norvegijos fiordus — uostus. Pavojui praėjus vėl tęsdavo kelionę.

Bendrai kalbant apie Vakarų s-kų (anglų ir prancūzų) siūlytą pagalbą, pažadą prisiūsti į Suomiją ekspedicinį korpa iš 150,000 vyrų, netenka abejoti, kad sąjungininkai turėjo platesnio masto tikslus, bet ne vien pagalbą Suomijai. Churchillis savo atsiminimuose kalba apie sudarymą galimybės bombarduoti Baku, sudaryti laivyną ir įsiveržti į Baltijos jūrą. Vakarų s-kų svyravimas ir neryžtingumas gerai pagelbėjo Hitleriui.

1939 m. spalio 3-10 d. adm. Raederis pasiūlė Hitleriui įsteigti karo bazes Norvegijoje su Sovietų Rusijos pagalba. Rosenbergas tuojau surado Quislingą — buvusį krašto apsaugos ministrį.

Hitleris veikė greitai. Gruodžio 16 d. jis nusprendė užimti Daniją ir Norvegiją. Rostocko rajone pradėta telkti kariuomenė, kurios vadu buvo paskirtas gen. Falkenhorstas. Kovo 26 d. Hitleris paskelbė, kad "Weser", Danijos ir Norvegijos užėmimo operacija, turi būti vykdoma balandžio 9 d.

Pas Vakarų s-kus, ypač anglus, viskas eina lėtai. Gruodžio 16 d. admiralitetas griežtoje formoje siūlė reikalauti užminuoti Norvegijos pakrantes, bendrai atkirsti vokiečius nuo Skandinavijos. Reikalauti, kad Norvegija ir Švedija leistų naudotis uostais ir geležinkeliais gabenimui į Suomiją savanorių - karių, ginklų ir bendrai karo turto.

Tik vasario 5 d. anglų vyriausybė apsisprendė nesiūsti į Prancūziją 3 ir 4 p. divizijų, o paruošti jas kovoms Skandinavijoje ir Suomijoje. Joms uždavinys: praskirti kelią Vakarų s-kų ekspediciniam korpiui nuo Norvegijos uosto Narviko iki Suomijos.

Nežiūrint to, kad rusai triuškinė suomius, kad žvalgyba turėjo tikslų žinių, jog Rostocko apylinkėse vokiečiai turi sutelkę skaitlingą kariuomenę — apie 400,000 vyrų — Skandinavijai pulti, kad tas ži-

nius patvirtino Kopenhaga, Oslo ir Stockholmas, Vakarų s-kai, ypač anglai, nedrįso apsispręsti ir nuspręsti. Tik Suomijos tragedijai įvykus, Vakarų s-kai nusprendė pradėti invaziją į Norvegiją balandžio 8 d.

Koks keistas supuolimas! Vakarų s-kai nusprendė pradėti vykdyti invaziją į Norvegiją balandžio 8 d., o vokiečiai — balandžio 9 d. Bet ir čia vokiečiai pralenkė Vakarų s-kus, nes jiems palyginti lengvai pasisekė užimti Daniją ir Norvegiją. Per trumpą laiką, vienoje saloje prieš Narviko fiordą, anglai buvo sutelkę apie 25,000 vyrų, norėdami užimti Narviko uostą. Deja, kol anglai susitvarkė, pajudėjo, Narviką užėmė 6,000 vokiečių, vadovaujami gen. Milcho. Panašiai atsitiko su Trondjemo, Bergeno ir kitais uostais. Taip nesekmingai baigėsi Vakarų pastangos pasiųsti Suomijai į pagalbą ekspedicinį korpą iš 150,000 vyrų. Taip lengvai Vakarų s-kus pralenkė vokiečiai, užimdami Norvegiją.

TREČIOJI KELIONĖ Į STOCKHOLMĄ

Vasario 26 d. min. Tanneris atvyko į Stockholmą ir tuojau susitiko su atvykūsiu ten iš Vokietijos prof. Kivimäki, kuris papasakojo, kad Vokietijoje visi, su kuriais jam teko susitikti ir išsikalbėti, esą nuomonės, kad Suomija turinti taikytis, nors ir sunkiomis sąlygomis. Esą, karui pasibaigus susidarys sąlygos atgauti prarastus plotus.

Prof. Kivimäki paaiškino, kad grafas von der Golzas (vokiečių generolas, dalyvavęs kovose dėl Suomijos nepriklausomybės, vėliau Bermontininkų organizatorius) gavęs nuo Passikivi laišką, lankėsi pas Hitlerį ir kalbėjo Suomijos reikalais.

To pasekoje Vokietija siūlėsi tarpininkauti tarp Suomijos ir Sovietų Rusijos, tik Maskva tą pasiūlymą atmetė.

Vasario 27 d. min. Tanneris kalbėjosi su Švedijos kariuomenės štabo v-ku gen. Rappe. Jis išklausė min. Tannerio paaiškinimus apie padėtį ir apie Suomijų laukiamą pagalbą iš Švedijos, teisingai švedus tais pačiais argumentais, kaip min. pirm. Hanssonas ir užs. reik. min. Güntheris, ypač Švedijos nenoru įsivelti į didelį karą.

Po to min. Tanneris susitiko su min. pirm. Hanssonu, kuriam paaiškino, kad kelių dienų laikotarpyje Suomija turėsianti padaryti svarbų ir lemiamą sprendimą, todėl suomiams esą labai svarbu viską išsiaiškinti iki detalių. Po to min. Tanneris davė min. pirm. Hanssonui visą eilę klausimų, iš kurių štai svarbesni:

1. Kokios rūšies pagablos Suomija gali tikrai tikėtis iš Švedijos, nes vasario 24 d. rašte apie tai kalbama tik bendrais bruožais?

Hanssonas į tai atsakė, kad viskas esą pasakyta ankstyvesniame rašte. Švedija oficialiai kare dalyvauti negali, negali siųsti ir kariuomenės, nes tas įtrauktų Švediją į didelį karą. Vokietija apie tai esanti pasisakiusi tiesiai ir oficialiai (įdomu palyginti su prof. Kivimäki aiškinimu). Švedija siųsianti savanorius, bet apie jų skaičių ir atvykimo laiką nieko tikro pasakyti negalima. Pradžioje savanorių skaičius siekęs 8,000 vyrų, vėliau jis pašoko iki 12,000 ir net 16,000 vyrų. Savanoriai būsia viskuo aprūpinti.

Po to, min. Tanneris pareiškė, kad ankstyvesnio pasikalbėjimo paskelbimas spaudoje suomiams brangiai kainuojąs, nes Viipurį - Viborgą ir Sartavalą su apylinkėmis teksią prarasti.

2. Min. Tanneris paaiškino, jeigu Švedija atsiskoko siųsti į Suomiją reguliarią kariuomenę, tada Suomija gali prašyti Vakarų s-kų pagalbos. Per Petsamą toms jėgoms būtų sunku atvykti. Lieka vienintelis kelias: per Narviką ir Frondheimą. Ar Švedija praleistų kariuomenę?

Hanssonas atsakė, kad kariuomenė tranzitu nebus praleidžiama, tačiau savanoriai ir mažos grupės gali būti praleistos. Anot Hanssono, jeigu Vakarų s-kai mėgintų pereiti Švediją prieš jos valią, tada Švedija stotų Sovietų Rusijos pusėn, prieš Suomiją.

3. Min. Tanneris pareiškė, jeigu Suomija negali gauti reikalingos pagalbos nei iš Švedijos, nei iš Vakarų s-kų, tada jai lieka vienas kelias — taikytis. Sovietų Rusijos siūlomos taikos sąlygos esančios labai sunkios. Viipuri ir Sartavala su apylinkėmis teksią prarasti. Taika tokiomis sąlygomis būsianti labai karti suomių tautai. Galys kilti didelis nepasitenkinimas.

Anot Hanssono, tai tikrai baisus reikalas, bet, esą, reikia realiai žiūrėti į dalyką. Esą, taiką sunkiau pasiekti negu mušti karo būgnus. Taika turinti būti padaryta, kad ir sunkiomis sąlygomis.

4. Min. Tanneris paklausė, jeigu Suomija pradės taikos derybas, tačiau Sovietų Rusija pastatys barbariškas taikos sąlygas, ar tuo atveju Švedija parems Suomiją oficialiai paskelbdama, kad Švedija stos karan Suomijos pusėje?

Hanssono atsakymas buvo neigiamas. Sutiko paremti tik diplomatiniai, pagal išgalę.

5. Po to, min. Tanneris pareiškė, kad net pasirašius taikos sutartį su Sovietų Rusija, negalima būti tikru, kad nebus patiekti nauji reikalavimai. Esą, nuo to galima būtų apsaugoti tik sudarius apsigynimo paktą su Švedija ir Norvegija. Ką apie tai mananti Švedija?

Hanssonas atsakė, kad toji mintis Švedijai nesanti nauja. Esą, jeigu toks paktas būtų buvęs, Sovietų Rusija tikrai nebūtų užpuolusi Suomijos. Bet tas klausimas esąs reikalingas didelių pasiruošimų.

6. Min. Tanneris palietė ir ekonomines problemas. Pasirašius taikos sutartį, Suomija turės dideles ir sunkias ekonomines problemas, reikės atlikti didelius atstatymo darbus. Ar galėsianti sulaukti pagalbos iš Švedijos?

Hanssonas atsakė, kad tai būsianti Švedijos pareiga.

7. Po to, Tanneris pareiškė nepasitenkinimą, kad Suomija nebuvo pakviesta į Skandinavijos valstybių užsienių reikalų ministrų konferenciją, įvykusią Kopenhagoje, vasario 24 d., nors Suomijos klausimas toje konferencijoje buvęs vienas iš pagrindinių. Šiuo atveju neutralumo programa esanti bloga.

Besikalbant paaiškėjo, kad min. pirm. Hanssonas mažai ką težinojo apie tą konferenciją, o iš užs. reik. min. Güntherio paaiškėjo, kad tą konferenciją sukviėtė Danijos užsienių reikalų min. Munchas, net nepranešęs savo kolegoms konferencijos darbotvarkės.

(Bus daugiau)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

ŠAULIŲ AUKOS LIETUVAI

Jau 25 metai Lietuvą engia rusas okupantas, naikindamas viską, kas lietuviui šventa ir kilnu, kas jo protėvių darbu sukurta ir prakaitu bei krauju palaistyta. Lietuviai visais laikais giliai mylėjo savo žemę, o ypač toji meilė žaizdžiai degė šaulių širdyse. Vien tik dėl tos priežasties šaulių gretos buvo žiauriai okupantų naikinamos ir taip pat dėl tos priežasties šauliai savanoriškai aukojosi, siekdami savo tautai laisvės ir gerovės.

Taip buvo Nepriklausomybės kovų metu, tas pats pasikartojė okupacijų laikais. Šaulių idėja buvo prigijusi lietuvių tautoje, tapdama neatskiriama jos kūno dalimi. Tai nėra tuščias, išpūstas tvirtinimas, bet faktais paremtas įvykis, — šviesus, nors ir kruvinas lietuvių tautos istorijos laikotarpis.

Nepriklausomybės kovose žuvo apie šimtas šaulių — partizanų. Tiek pavardžių suminėta kun. dr. J. Matuso "*Lietuvos Šaulių Sąjungos Istorijoje*", išleistoje 1939 m. Tačiau, gi, rezistencinės kovos, masinės deportacijos ir kiti okupantų siautėjimai nutraukė gyvybės siūlą tūkstančiams šaulių. Mūsų pareiga pasirūpinti, kad būtų surinktos žinios apie tuos pilkuosius didvyrius, kurie padėjo savo gyvybes ant bendro aukuro, gaivalingai spindinčio laisvės šviesa mums ir mūsų jaunajai kartai.

Pagerbdami mūsų didvyrius šaulius, pradėsime skelbti jų pavardes, aplinkybes, kuriose jie žuvo ar mirė, papildydami datomis ir kitomis žiniomis. Nebus laikomasi chronologinės ar alfabatinės tvarkos, taip pat bus naudojami pakartojimai iš spaudos, nes tai yra žinių rinkimas tolimesnėms studijoms. Šauliai, jų rėmėjai ir visa lietuviškoji visuomenė yra prašomi siųsti tokias žinias šio skyriaus redaktoriui.

1. *Narkūnas, Juozas*, Gelgaudiškio š. br., žuvo kovoje su rusų pasienio sargybiniais prie Vokietijos sienos ties Slavikais 1941 m. vasario mėn. 7 d.

2. *Grygelis, Alfonsas*, Gelgaudiškio š. br., enkavedistų nužudytas Gelgaudiškyje 1941 m. birželio mėn. 21 d.

3. *Šimkevičius, Simas*, Geležinkelių Valdybos š. br., gyvenęs Kaune — Šančiuose, žuvo 1941 m. birželio mėn. 23-24 dienomis kautynėse su rusų kariuomenės likučiais, pasislėpusiais Šančių R. K. kapinėse. Palaidotas tose pačiose kapinėse.

4. *Jasiukevičius, Antanas*, gyvenęs Šafarkos kaime, Jonavos vls., Kauno rinktinės Kalnėnų š. br., žuvo 1941 m. birželio mėn. 22 d. Retašilių miške, apie 7 km. nuo Kalnėnų geležinkelio stoties.

Jis buvo iškūstas raudonarmiečiams savo kaimyno Kazlovo, kad esąs šaulys, turįs ginklą ir agituojąs pulti besitraukiančius rusus. Suimtas savo namuose Šafarkos kaime buvo šaulio uniformoje, bet be ginklo. Buvo nuvestas į mišką už kilometro nuo namų, kur buvo apsistojęs raudonarmiečių dalinys. Dalinio vadas liepė jį tuojau sušaudyti. Buvo šautas iš užpakalio, bet tik kliudytas; pradėjo bėgti į miško gilumą. Daugiau šuvių kliudytas už 300 m. suklupe. Pribėgę raudonarmiečiai ištaškė Antano galvą į smulkius gabalėlius. Laikiniai buvo palaidotas vokiečių dalinio žuvimo vietoje. Vėliau, tardant Kazlovą, kuris buvo suimant nužudytąjį, paaiškėjo, kur jis dingo. Toje vietoje buvo du kapai ir Antanas buvo atpažintas iš jo kišenėje rasto šaulio liudijimo.

Palaidotas Karmėlavos parapijos kapinėse.

5. *Lisauskas, Larijonas*, Kalnėnų š. br., gyvenęs Būdų II kaime, Jonavos vls., rusų tautybės, bet labai didelis Lietuvos patriotas ir labai sąžiningas. Nušautas rusų partizanų 1944 m. birželio mėn. iš 11 į 12 dieną naktį Būdų girininkijos 75 kvartale.

6. *Lisauskas, Nikoforas* (Larijono brolis), Kalnėnų š. br., gyvenęs Būdų II kaime, Jonavos vls., Būdų girininkijos eigulys. Patriotas, reto sąžiningumo žmogus, 58 metų amžiaus. Nužudytas rusų partizanų 1944 m. birželio mėn. iš 11 į 12 dieną naktį, Būdų girininkijos 75 kvartale. Buvo apdovanotas Nepriklausomybės medaliu.

7. *Ribakovas, Jurgis*, Kalnėnų š. br., gyvenęs Būdų II kaime, Jonavos vls., Kertupio girininkijos eigulys, 32 metų amžiaus. Nuo pirmųjų kovų su bolševikais iki 1942 m. pabaigos tarnavo lietuvių Savisaugos daliniuose ir buvo sužeistas prie Ilmenio ežero. Nužudytas rusų partizanų 1944 m. birželio mėn. iš 11 į 12 dieną naktį Būdų girininkijos 75 kvartale. Taip pat toje vietoje buvo nužudytas Ribakovo 13 metų sūnus.

Šiek tiek aplinkybių, kaip buvo nužudyti broliai Lisauskai ir Ribakovas su sūnumi. Kaip jau minėta, visi buvo rusų tautybės, bet savo gimtąjį kraštą — Lietuvą mylėjo, ir su jos priešais kovojo, kas reta kitataučių tarpe. Jie visi trys buvo miškų žinybos tarnautojai ir sąžiningai ėio savo pareigas ir priklausė šauliams. Todėl jie buvo nekenčiami vietinių, užsimaskavusių komunistų, kurie palaikė ryšį su raudonai-

siais banditais. Jie padėjo išaiškinti ir likviduoti Būdų girininkijos ribose du raudonųjų partizanų lizdus: vieną 1941 m. spalio 8 d. ir kitą 1941 m. liepos mėn. 2 d. Paskutiniojo lizdo partizanai nužudė plk. Alytą.

Aišku, apie jų veiklą žinojo miške besislapstą raudonieji partizanai. Kai palūžo frontas rytuose, ir raudonoji armija priartėjo prie Lietuvos, raudonieji pasiryžo juos likviduoti, bet miške negalėjo savo plano įvykdyti. Tačiau nakties metu apie 20 ginkluotų asmenų įsiveržė į visų trijų butus ir šeimų akivaizdoje juos mušė ir įvairiai kankino. Po to nusitempė į mišką, kur juos galutinai pribaugė. Visų kūnai buvo lavai sužaloti. Jų lavonus artimieji surado birželio mėn. 13 d. ir nužudymo vietoje palaidojo.

8. *Paplauskas, Kalnėnų š. br.*, Kalnėnų girininkijos eigulys, nužudytas iš pasalų, bekinstant arklį, 1944 m. birželio mėn. 24 d. Žmona, išgirdusi šūvį, ėmetė Paplausko pistoletą ir turėtas granatas į paplavų kibirą. Banditai susigrūdo į vidų ir reikalavo atiduoti ginklus. Drąsi moteriškė nepasakė, kur ginklas, todėl banditai ją labai sumušė ir apiplėšė.

(Bus daugiau)

IŠ PADALINIŲ VEIKLOS

Partizanų vado vardas Los Angeles šaulių kuopai

Š. m. rugsėjo mėn. 5 d., šv. Kazimiero par. salėje įvyko Los Angeles šaulių kuopos susirinkimas, kurį atidarė ir pravedė kuopos pirmininkas š. O. Žadvydus. Sekretoriavo š. B. Giedas.

Pirmininkas pakvietė susirinkimo dalyvius atsistoti ir susikaupimo minute pagerbti mirusius šaulius: LŠ ST garbės narį prof. dr. inž. Joną Šimoliūną, buv. LŠS-gos vadą plk. Praną Saladžių ir kuopos narę Genovaitę Erikavičienę.

Nutarta įstoti nariu į Lietuvių Fondą, įmokant iš kasos 100 dol. įnašą. Suorganizuotai sportinio šaudymo sekcijai sutiko vadovauti š. V. Augus, šaudymo instruktorium — š. A. Nevardauskas. Sudaryta šaulių spaudos talkos komisija iš šaulių A. Razučio ir D. Mitrikienės.

Remdamasis CV pirmininko raštu, susirinkimas aptarė ir išsirinko kuopai vardą. Buvo iškelta mintis, kad ne vien senovėje Lietuva turėjo garbingų valdovų, kuriais didžiuojamės, bet, kad ir šiais laikais turime asmenų, kurie pasižymėjo dideliais žy-

giais, todėl jų vardų neturime pamiršti. Kuopa pasirinko JUOZO DAUMANTO, vieno iš antrosios bolševikų okupacijos partizanų vadų, vardą, kuris žuvo didvyrio mirtimi, kovodamas prieš Lietuvos engėjus. Nutarta Los Angeles šaulių kuopą pavadinti JUOZO DAUMANTO ŠAULIŲ KUOPA.

Zvalgas
Aukos "T. T."

Juozo Daumanto š. kp.	10 dol.
š. A. Razutis	2 dol.

DLK Kęstučio š. kuopa sparčiai ruošiasi paminėti savo veiklos dešimtmetį. Įsisteigusi, kaip Wisconsin šaulių Klubas 1955 m. spalio mėn. 23 d., vėliau pasivadino DLK Kęstučio š. kuopa, kai I-sis Visuotinas Atstovų suvažiavimas priėmė nutarimą, kad šaulių vienetai turėtų kuopų, būrių ir grandžių pavadinimus.

Per savo veiklos dešimtmetį kęstutiečiai yra daug dirbę ir nuveikę lietuviybės išlaikymo bare. Nesvetimas jiems buvo ir Lietuvos laisvinimo reikalas bei jaunimo auklėjamoji sritis. Taip pat nemažai prisidėjo prie LŠST augimo ir vystymosi. Pravedė Visuotiną Korespondentinį suvažiavimą, davė eilę šaulių,

kurie dirbo ir tebedirba s-gos vadovybėje.

"T. T." redaktorius sveikina Kęstutiečius jų jubiliejaus proga ir linki, kad jų pradėtas šauliškasis darbas augtų bei bujotų Wisconsin lietuvių tarpe.

Broliškai padėkime viens kitam palaikyti dvasią, nes joje yra pasisekimo vyriausia sąlyga.

Vladas Pūtvis

šaulių darbas — ginti tautos garbę, kovoti dėl tiesos, teisybės. Kovoti su melu, su visokiu bolševizmu.

Plk. Pranas Saladžius

Petronėlė Orintaitė

Latvė ir lietuvė

*Dvi lelijos baltažiedės glaudžias vidur kelio,
žvelk į Baltijos žydrynę — laimės žiedas žalias!*

*Jūra plauna, jūra vėto kasą gintarinę,
sėjam rūtą, sėjam mėtą ir — žibuoklę skinam . . .*

*Žalio kraičio — vasarųjų raibaruožėj juostoj
žvanga dainą šianapiūtė, vyturėlis gieda!*

*— Kas tau širdį meile vertų, sopuly paguostų?
Panamėj meirūno dvelksmas, vėdrynėlio žiedas.*

*Vėjai siautė, vėjai šėlo — draskė jūrai širdį,
daužė vieškelį maskoliai — sesules nuvirkdė . . .*

*Pakelėj bijūnai rausta ten, kur broliai žuvo —
liūdesiu nutvilko veidas latvei ir lietuvei . . .*

*Volungė sučiulbo rytą diemedžio daržely —
ar išsuoksi mūsų šaliai laisvės šaką žalią?*

DIDŽIOJI GERADARĖ STASĖ VENCLAUSKIENĖ

Kam teko gyventi ar bent būti Šiauliuose nepriklausomybės laikais, tas negali nežinoti ar bent nebūti girdėjęs apie Venclauskų šeimą, o ypač apie savitais būdo veikliąją labdarę Stasę Venclauskienę - Jakševičiūtę. Jeigu kas ant svarstyklių sudėtų visus šios garbingos šeimos nuopelnus, tai tur būt neatrastų jiems varžovų į pirmąją to miesto gyventojų garbės vietą. Jos vyras — Kazys Venclauskas, buvo gabus ir labai taurus advokatas, savo profesijoje vienas iš geriausiųjų. Apie jį yra žinoma, kad jie niekad nesirišė ginti negarbingos bylos, o ką gynė, visados laimėdavo. Dėl to ir pasisekimo, o ypač pajamų nestigo. Pati Stasė Venclauskienė iš savo šeimos paveldėjo Šiaulių mieste nemažus sklypus. Dėl to ši šeima buvo viena turtingųjų.

Tačiau Venclauskai buvo populiarūs ir gerbiami ne dėl jų turtų. Turtas ir gera socialinė padėtis Stasei Venclauskienei tarnavo tik kaip priemonė siekti augštesnių tikslų. Gerai, kada turtai papuola į doras ir labdaringas rankas. Šiose rankose turtai buvo išnaudoti taip idealiai

gerai, kaip maža pasaulyje pasitaiko. Kad tai nėra tik lengvi liaupsinimo žodžiai, užtenka paminėti šiuos skaičius: Venclauskienė Lietuvai užaugino, išauklėjo ir paruošė gyvenimui apie 200 vaikų, jų tarpe 25 išėjo augštuosius mokslus, o kiti baigė amatų ar vidurinių mokyklų.

Iš kur ponija Venclauskienė tiek vaikų surinko? Vienus paimdavo kur pripuolamai užtikusi, nelaimingas, o dažnai net luošus. Vėliau, priglaudusi, juos gydydavo, operuodavo, kol galutinai pastatydavo ant kojų ir atiduodavo į kurią nors mokyklą. Tokioms operacijoms neretai tekdavo paaukoti kokį sklypą — jį parduoti. Už tai būdavo išgelbėtas žmogus. Ji džiaugdavosi, kad iš jos vaikų "tikrai neišaugs Lietuvai valkatų. Esu patenkinta, kad man Dievas leido iš pasmerktų blogam likimui vaikų išauginti tėvynei labai daug gerų žmonių, kurie dirbo jos naudai. Juk tai irgi didelė Dievo dovana". Kitus vaikus jai ir prie namų atnešę palikdavo, nes buvo žinoma, kad jie pateks į geras rankas.

Nuolatos jos namuose augo po keliolika vaikų, o kiti būdavo atiduoti į augštasias mokyklas — universitetus. Atostogoms jie visi suvažiuodavo. Pati Venclauskienė jiems siūsdavo ne tik pinigų, bet ir maisto siuntinius. Visi jos vaikai buvo auklėjami giliai krikščioniškoje dvasioje. Šio straipsnio autorė pati prisimena, kaip ponija Venclauskienė atsivesdavo jų pulką į gegužines ar kitokias mokinių pamaldas. Na, ir namuose turėjo būti drausmė. Visi (jos pačios, berods, dvi mergaitės) buvo vienodai jaukiai šeimyniškai nuotaukoj traktuojami, o reikalui esant, ir nubaudžiami. Jaunesnieji globodavo mažesniuosius, o visi tuos, kurie kuo nors gamtos buvo nuskriausti. Pavyzdžiui, aklas ar nebylys. Vaikai išmoko su tokiu susikalbėti, o jam buvo pasamdytas aklųjų rašto mokytojas.

Be medžiaginių išteklių, kuriuos Venclauskienė sugebėjo praktiškai tvarkyti, svarbiausia, reikėjo turėti neišsemiamos energijos, pasiryžimo, apskrumo ir, be abejonės, didelės kantrybės. Šių visų savybių S. Venclauskieni kaip tik netrūko. Turėdama tokią didelę šeimą, turėjo mokėti bendradarbiauti su aplinka. Ji buvo giliai visuomeniškas žmogus. Iš namų gavusi

labai gerą išauklėjimą ir net iš motinos paveldėjusi labdaringumą (jos motina taip pat imdavo auginti svetimus vaikus), ji mokėjo gražiai sugyventi su žmonėmis ir juos palenkti savimi tikslams. Ji pati dalyvaudavo įvairiose organizacijose, įeidavo į tėvų komitetus, o taip pat veikė ir savivaldybėje. Visam kam ji surasdavo laiko. Ypačiai veikliai dalyvavo skautuose. Karo metu daug padėjo žydu vaikams.

A. a. Stasė Venclauskienė mirė tremyje, Detroit, 1959 m. sausio 16 d. Mirė ilgėdamosi savosios žemės, dėl kurios tiek buvo pasidarbavusi, atsisakydama paprasčiausių patogumų dėl to, "kad ten mūsų žmonės daug daugiau kenčia". Trumpam rašiny yra neįmanoma išsamiau išnagrinėti tos didžios asmenybės labai šakotą veiklą ir jos turtingos dvasios bruožus. Apie ją būtų galima prirašyti knygas. Tokie žmonės ne veltui gyvena pasaulyje, nes jų pėdsakai įsimenama jų kilniuose darbuose. Tai mūsų tautos pažibos, tai paveikslai, kurie patraukia dėmesį, kuriais negalima nesizavėti.

*Pasinaudota St. Ylos knyga
Dievas sutemose E. P.*

IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO

Dešimtmečio minėjimas

Čikagos D.L.K. Kęstučio šaulių kuopos meno ratelis Aušra š. m. rugsėjo 18 d. minėjo savo veiklos dešimtmetį. Šiai progai atžymėti suruošė gražų meno vakarą, kurio programoje dalyvavo Čikagos Vyčių choras, diriguojamas F. Strolios, šauniai pasirodė ratelio tautinių šokių grupė ir buvo kita įdomi programa. Vakaro pasisekimui daug lėmė kuopos šaulių, vadovaujant š. S. Petrauskieni, turtingas bufetas ir š. Baškauskienės suruošta graži loterija. Joms nuoširdžiai talkininkavo kuopos šaulės.

MIRĖ ŠAULĖ ONA LUKAUSKIENĖ

A. a. Ona Lukauskienė mirė 1965 m. rugpjūčio 17 d. Buvo gimusi 1889 m. spalio 10 d. Raseinių apskrity. Tėvai, Rozalija Labanauškaitė ir Viktoras Zdankai, turėjo nedidelį ūkį. Tėvui išvykus Amerikon, o jai esant vyriausiai gausioje šeimoje, jaunystė buvo gana sunki. 1908 m. iškėkėjo už Juozo Kaspučio, apsigyveno Raseinių mieste, kur gyvendami susilaukė dviejų dukterų ir sūnaus. Vyru Juozui 1928 m. mirus, vėl teko nemažai vargo patirti, norint vaikams duoti mokslo. Bet jos energija

ir žemaitiškas užsispyrimas buvo nepalaužiami: abi dukterys baigė mokytojų seminariją ir tapo mokytojos, o sūnus baigė gyvulininkystės mokyklą — gyvulių techniką.

Augindama ir mokslindama šeimą, neužmiršo ir kultūrinių reikalų. Priklaušė L. K. Moterų Draugijai; jos energijos dėka Raseiniuose buvo kasmet surengta po kelis vakarus su vaidinimais, kas anais laikais buvo labai svarbus kultūrinis dalykas. Vėliau ir iki išvykimo tremtin, priklaušė šaulių Sąjungai.

1939 m. iškėkėjo už Prano Lukausko. Tremtyje gyveno Ambergo ir Rothenburgo O.T. stovyklose, o 1949 m. persikėlė gyventi į Ameriką ir visą laiką gyveno Wauhegane. Gyvendama Amerikoje, išsiuntė daug siuntinių į Lietuvą, o ir čia, vietoje, visuomet gausiomis aukomis rėmė betkokį lietuvišką reikalą. Šiluvos koplyčios Vašingtone įrengimui paaukojo 500 dolerių. Taip pat buvo Lietuvių Fondo narė.

Abu su vyru Pranu priklausė D. L.K. Kęstučio šaulių kuopai.

APIE ASMENYBĘ

"Asmenybė yra dvasinio gyvenimo druska", — rašo P. Razminas savo straipsnyje *Asmenybės, Autoritetai ir Tremtis*; "asmenybė, iš esmės, yra gėris". Ten jis ryškina asmenybės ir autoriteto sąvokas. Sa-

ko, tos dvi sąvokos pasigendančios viena antros. Jei jos eina drauge, tada yra idealus derinys. Mat, autoritetas gali būti laikinas ir dalinas. Pavyzdžiui, žmogus savo mokslo žiniomis ar užimama vieta gali būti kitiems autoritetas, bet asmenybė gali ir nebūti labai vertinama. Tuo tarpu kitas gali ir netapti autoritetu, tačiau savo dvasios augsta galia patraukia kitų dėmesį, spinduliuoja į tuos, su kuriais bendrauja. Toliau tas pats autorius rašo: "Asmenybių platus ir gilus žvilgis į pasaulį ir žmones dažnai nesuprantamas egoistinių nuotaukų žmonių. Asmenybės dažnai spinduliuoja tik iš istorijos puslapių" (Draugas, 1965.9.7).

Asmenybė pasireiškia savo būdu, elgsena ir savo nuveiktais darbais. Ji kaip šviesa — mums tarnauja, šildo, bet mes su ja taip apsiprantame, jog užmirštame jos esimą, o jos pasiilgstame tada, kada ji užgęsta.

— — —

Latvių New Yorko organizacijų taryba mobilizuoja latvių dalyvavimą manifestacijoj. Latvijos Laisvės Komiteto pirm. Hazners manifestacijos rengimo vyksmus skelbia ir ragina dalyvauti komiteto leidžiamame biuletenyje. Pasitarimuose su latvių veikėjais dalyvavo KLNA koordinatoriai A. Sniečkus ir R. Kezys. Pirmas lėšų įnašas iš latvių — inž. Paeglės \$100.

J A VALSTYBĖS

— Sprausminis greitlavis jau bandomas. Vietoje sraigto ar propelerio jis yra varomas vandens sprausmės. Sprausmę sudaro galinga pompa, kuri įtrauktą jūros vandenį išmeta dideliu greičiu atgal į jūrą per laivo uodegoje esančias skyles. Bandymuose 550 tonų greitlavis, naudodamas vandeninį sprausminį motorą, pasiekė 76 mazgų (140 km/v) greitį. Toks laivas pakyla nuo vandens paviršiaus, vandenyje palieka tik jo kojos — pelekai.

— Malūnsparniai ne tik perveža kovotojus, bet ir patys kaunasi. Jų ginklavimas yra gana įvairus. Ankstyvesnieji modeliai turi po vieną M60 7.62 mm kulkosvaidį prie kiekvieno šono, po 600 šovinių juostose kiekvienam. Kulkosvaidžiai yra be taikiklių, nejudą į šonus, gali judėti vertikaliai 10 laipsnių kampu. Lakūnas juos nu-taiko atatinkamai nukreipdamas visą malūnsparnį. Visus šovinius gali iššaudyti per vieną minutę.

Ant didesnių malūnsparnių yra po du kulkosvaidžių kiekvienam šone, jie gali judėti 85° į šonus ir 75° augštin - žemyn. Turi atatinkamus riboklius, kad nekliudytų propelerio ir piloto. Nusitaikymo įrankiai yra sudėtingesni. Per minutę toks malūnsparnis gali paleisti 2400 šūvių. Jis nešasi 6000 šovinių, kuriuos gali išleisti per 2.5 minutes. Tokia ginklų sistema sveria 825 svarus.

Vėliau buvo pritaikinti granatsvaidžiai priekyje piloto kabinos. Ten granatsvaidis gali judėti 120° į šonus ir 75° vertikaliai. Patobulinti modeliai gali paimti iki 150 granatų po ¼ svaro kiekvieną. Granatos šaudomos iki 1 km atstumo. Granatos tinka prieš gyvus taikinius. Prieš šarvuotus, įtvirtintus taikinius yra pritaikinta prancūziška raketa SS-11; jų yra po tris abiejuose malūnsparnio šonuose. Ji pramuša iki 50 cm šarvus, turi apie 3.5 svaro sprogtamos medžiagos. Ši raketa yra valdoma į taikinį per dvi jos išvyniojamas vari-

nes vielas. Jos didžiausias praktiškas panaudojimo nuotolis yra apie 3500 m, nes ji nešasi tik apie 4 km vielos, jos lėkimą palaikantis motoras dega tik iki ji nuskrenda apie 3.5 km ir jos motoro sprausmių keturi klapanėliai, kurie normaliai vienodu laiku uždaro ir atidaro sprausmių angeles nuo 8 iki 16 kartų sekundėje, negalėtų atlikti reikalaujamų krypties pakeitimų, kai tas motoras jau neveikia. Raketos krypties pakeitimas išgaunamas per atatinkamo sprausminio klapanėlio atidarymo uždelsimą. Raketos panaudojimo tolį riboja ir matomumas, nes šaulys privalo matyti taikinį iki raketa jį kliudys. Iki 1 km gali ją sekti plika akimi ypač, kad ji užpakalyje turi dvi švieses; tolimesniuose atstumuose reikalingi žiūronai. Malūnsparniui judant, per žiūronus raketa lydėti taikinin, nėra visai paprasta operacija.

Dar yra ir nestandartizuotų ginklavimo sistemų. Pav. malūnsparnis nešasi 6 apačioje pakabintas raketas, kiekviena sveria virš 100 svarų, jos tinka prieš atskirus taikinius, netinka ploto apšaudymui. Kitiems pritaikyti kiekvienam šone po septynius (5 cm storio, apie 1.3 m ilgio) raketų leidėjai su dviem kulkosvaidžiais virš jų. Raketos nutaikomos pačio malūnsparnio atatinkamam nukreipimu, kulkosvaidžiai judomi atskirai. Dar yra ir kitokių ginklų kombinacijų, vis jieskoma veiksmingesnių ginklų.

Neretai kyla mintis atsakyti nuo malūnsparnio ginklavimo, palikti jį tik transporto priemone, o pasirūpinti atatinkamai ginkluotą lėktuvą uždaviniams, kuriuos nori atlikti ginkluotas malūnsparnis. Atrodo, tam geriausiai tiktų vertikaliai pakylantis lėktuvas.

Vietname ankstyvesniuose malūnsparnių panaudojimuose jie pasirodė labai gerai, nes komunistams jų pasirodymas buvo naujiena. Reikia pasakyti, ugnis iš malūnsparnių nėra taikli, jie apšėja plotą, bet tikros žalos padaro nedaug. Sukilėliai tai paste-

bėjo, nugalėjo baimę ir pradėjo patys malūnsparnius šaudyti ir palyginti gana veiksmingai, tai patvirtina malūnsparnių nuostoliai.

— Atrodo, komunistams Vietname turėta iniciatyva išslydo. Amerikai sutelkus daugiau karo pajėgų, komunistams pasiliko tik du pasirinkimai: arba stoti atviro kovon, kurioje amerikiečių judrumas ir ugnies perviršinimas yra sprendžiami, arba grįžti prie "užpulti—pasitraukti" taktikos. Tai yra didelis pasikeitimas jų nenaudai, palyginant su padėtimi prieš 7 mėnesius. Amerikiečiai ir pasitikėjimą atgavę piet. vietnamiečiai kas savaitė laimi po vienas didesnes ar mažesnes kautynes; komunistų nuostoliai visuomet žymiai didesni. Dezertyravimas gausėja, jau perbėga iki 500 per mėnesį. Paimta komunistų 200 lovų ligoninė. Jaučiamas jų tarpe netikrumas ir nuovargis, jiems trūksta laiko poilsiu ir pasirėngimui operacijoms, nes nuolatinis lėktuvų bombardavimas verčia juos nuolat judėti.

Amerikiečių apskaičiavimu, komunistai piet. Vietname turi apie 200 tūkst. reguliarių ir nereguliarių karių. Jiems ginklų pristatymą iš šiaur. Vietnamo užkirsti dar nepavyko. Komunistai maitinasi iš vietinių išteklių. Jų kontroliuojamos srityse pakelti mokesčiai ir duoklės, tas sukelia gyventojuose nepasitenkinimą.

— Priešingų pusių pranešimais, Indijos ir Pakistano trijų savaičių susikirtime dėl Kašmiro, Indija prarado 7000 karių, 516 tankų ir 111 lėktuvų; Pakistanas prarado 4000 karių, 462 tankus ir 70 lėktuvų, neskaitant civilių ir turto nuostolių. Nė viena pusė nieko nelaimėjo: Kašmiro klausimas pasilieka neišspręstas, Kinijos grasinimas Indijai pasilieka kaip buvęs. Kaimyninė neapykanta tik padidėjo.

M. M.

PRANCŪZIJA

Prancūzai bando savo Polaris tipo raketą nuo panardintos platformos. Suspaustas oras išmeta raketą iš vandens ir tik tada uždegami ją varantieji motorai; tai yra vienos stadijos raketa. Dar šiemet pradės bandymus nuo povandeninio laivo. Apie 1970 tikisi raketa bus baigta ir atiduota naudojimui.

Prancūzijos karinės jėgos skirstomos į: strategines, judrias — manevruojančias ir gynybines. 1970 metais strateginiai bombonešiai Mirage IV, nešantieji atomines bombas, jau bus keičiami naujesniais, bus pradėti gaminti antros kartos atom. povandeniniai laivai, balistinės raketos jau saugos svarbesnius krašto punktus. Jud-

riajame rezerve bus 6 mechanizuotos divizijos, du lėktuvnešiai, du kreiseriai, 1 raketų frigatas, 40 naikintojų, 21 pov. laivas, 100 minų valytojų, 370 lėktuvų ir 200 įvairių tipų raketų. Gynybos jėgose bus kalnų brigada, 5 šarvuotųjų pulkai ir 20 pėstininkų pulkų.

M. M.

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkivičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jančūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina \$3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška, PRAETIES PABROS, 352 psl., daug paveikslų, įrišta. Kaina \$6.50 (Prenumeratoriams — \$5.50).

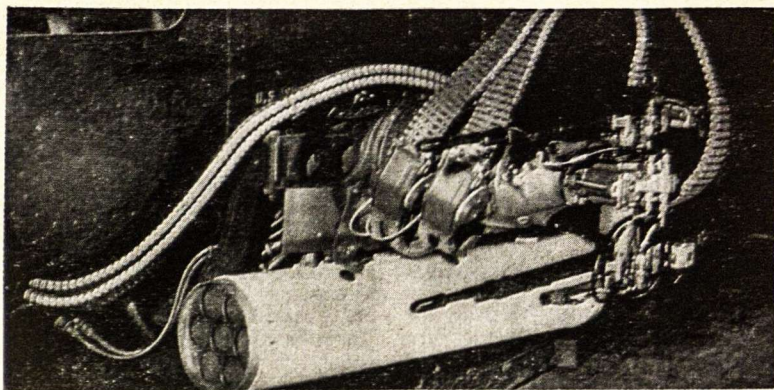
O. Urbonas, ŽALGIRO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina \$3.00 (Prenumeratoriams \$2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. Kario. Kaina \$1.25 (Prenumeratoriams \$1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausta iš 1961 m. Kario. Kaina \$1.25 (Prenumeratoriams — \$1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina \$1.75 (Prenumeratoriams — \$1.50).

LAIKAS
UŽSIPRENUMERuoti
KARĮ
1966 METAMS

Malūnsparnio vieno šono ginklai — 7 raketos ir 2 kulkosvaidžiai

POLITINIAI KARO UŽKULISIAI

Vakarų aliantams (Anglijai ir J. A. Valstybėms) problema Nr. 1 buvo — tas skamba paradoksiškai — Prancūzija. Svarbiausias priešas, aišku, nuo karo pradžios iki pabaigos, buvo Vokietija. Svarbiausias sąjungininkas, nuo tam tikro meto, buvo Sov. Sąjunga. Vienok, daugiausia buvo diskutuota ir ginčytasi dėl Prancūzijos vaidmens ir likimo. Panašiai didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į Sovietų Sąjungos Staliną, iš kurio reikėjo išgauti pasitikėjimą ir jį visa jėga remti. Čia galėjo būti ginčai tik dėl antraeilių ir technikinių dalykų.

Ką daryti, kad kuogreičiausiai ir su kuo mažiausiomis pastangomis nugalėjus Vokietiją? Ką daryti, kad kuogeriausius santykius turėti su Sovietų Sąjunga? Kaip traktuoti Prancūziją? Ar kaip svarbią ir pilnatę sąjungininkę, ar kaip neutralią valstybę? Mat, dalinantis grogį ir pasaulį valdyti nereikalinga bendrininkų.

Pradėkime nuo nuotaukų pačioje Prancūzijoje. Politinių ir karinių sprendimų pagrinduose, visų buvusių prancūzų vyriausybių nuo I Pas. karo pabaigos, būdavo du faktoriai: 1) praeitime kare Prancūzija pralėjo daug kraujo ir 2) brangiai apmokėtas laimėjimas nebuvo Prancūzijai, kaip reikiant, atlygintas. Dėl visų nuostolių ir neužtenkamų karinių pastangų prancūziškoji opinija kaltino — visai teisingai — savo buvusius sąjungininkus (Angliją ir J. A. Valstybes). Angliją, kad pavėlavo ir kariniai parėmė tik labai silpnai, o J. A. Valstybes, kad sulaukė žygį į Berlyną ir už peršvelnią Vokietijai Versalio sutartį. Kiekvieno politiko ir eilinio piliečio nusistatymas buvo: išvengti — betkokia kai-

na — prancūziškojo kraujo praliejimo. Pozicinis karas Maginot fortų linijoje buvo dar daleidžiamas, tačiau puolimas, ar susitinkamos kautynės, 1940 metais Prancūzijai buvo perdaug.

Ižvalgus stebėtojas, kokiu per 10 metų buvo Murphy, amerikiečių Paryžiuje ambasados patarėjas, viršmėnėtas prancūzų nuotaukas puikiai suprato ir savo raportais Vašingtoną apie tai informavo. Psichiniu atžvilgiu Prancūzija 1940 m. birželio mėn. privalėjo kapituliuoti, Prancūzų patėisinimui privalome atsimiti, kad kaip I Pas. karo pradžioje, taip II Pas. kare Prancūzijai parama nebuvo pakankama. Prancūzijos iš karo pasitraukimas, reikia pripažinti, buvo atliktas garbingai, Kapituliavo, pasirašė prisiimdama gana sunkias sąlygas, nors Prancūzija tebeturėjo teisę į visišką neutralumą, nepriklausomą vyriausybę, kariuomenę, laivyną ir neliečiamą kolonijinę imperiją. Dar daugiau: Anglija ir J. A. Valstybės buvo užtikrintos, kad prancūzų laivynas jokiu būdu nebus atiduotas Hitleriui. Naują Prancūzijos vyriausybę sudarė žymūs kariai ir žinomi patrijotai. Vyriausybės galva buvo maršalas Henry Petain, I Pas. kare išgarsėjęs Verderno gynyboje. Vicepirmininku ir visų ginkluotųjų jėgų vadas admiralas Franc Darlan buvo pasižymėjęs prancūziškojo laivyno reorganizavime. Galima buvo visai įsitikinusiems būti, kad tam tikrom aplinkybėm susidarius, Prancūzija visgi imsis ginklų prieš Vokietiją. Bet istorija, kaip sakoma, moka iškrestti ir pokštų. Buvo susidėję visai neįtikėtinos aplinkybės, jog Prancūzija vos tik nepaskelbė karo Anglijai ir nepasidarė Hitlerio sąjungininkė. Nemalonią tam prie-

žastį davė patys anglai. Prieš kelis mėnesius premjero vietą užėmęs Winstonas Churchill, savo tautiečius ragino dėti visas pastangas laimėjimui.

Ar to, ar dar neišaiškintų slaptų įsakymų pasėkoje, 1940 m. liepos 3 d. anglai užpuolė prancūzų laivyną Orane (Alžyre) ir kitose dviejose vietose, nuskandino keletą laivų, užmušė ir sužeidė šimtus jūrininkų. Po piktų ir gana aštrių diplomatinėjų ir per spaudą išsiaiškinimų, viskas užsibaigė laimingai.

Prancūzų tautoje tas incidentas iššaukė priešišką nusistatymą, kas labai pavėlino Prancūzijos grįžimą į alijantų stovyklą ir žymiai sumažino jos karinio įnašo dydį.

K. M. J. Šarūnas

KAI GENEROLAI VIRSTA PLEPERZOMIS

Kaip žinome, JAV akciją Vietnamė, Domininkų valstybėje ir kitur, labai apsunkina įvairaus ir neaiškaus plauko neatsakingi politikai. Reikalą dar daugiau sugadina savo neapgalvotais viešais pasisakymais augštesniojo rango JAV kariškiai. Čia pa-duosim ir jų pavyzdžius.

1. Po JAV marinų atvykimo į Vietnamą, kelioms dienoms praslinkus, atvyko inspektuoti vienas generolas. Inspektuodamas, tarp kitko, vieną eilinį karį paklausė, kaip jis supranta savo paskirtį? Karys atsakė: "Reikia surasti vietkongus ir juos užmušti". Skelbdamas apie inspekciją, generolas paskelbė apie tokį kario atsakymą ir pridūrė: "Kario atsakymu likau patenkintas".

Iš tokių pašnekusių aiškėja, kad nelaisvėn paėmimas ar sužeidimas negalioja, o — tik užmušimas. Ar vietos gyventojų tas nepiktina ir ar partizanų nepaskatina dar atkakliau kariauti? Generolo reportažas buvo paskelbtas kai kuriuose žurnaluose, per radiją ir Vietnamui jis nėra paslaptis.

2. Pora savaičių vėliau, kitas augšto rango kariškis aplankė grupę karių, kurie dalyvavo akcijoje prieš Vietkongo partizanų. Patvirtino, kad neatsižvelgiant ir į gerą apmokymą, kareiviai dar yra nesubrendę: "Ko jiems reikia, tai tiesioginio dalyvavimo kautynėse".

Gal tas pareiškimas apie Vietnamą, lyg apie amerikiečių kariuomenės apmokymo poligoną, būtų praėjęs be atgarsio, jei spaudoje nebūtų įvelti ir Pentagono štabo karininkų pareiškimai. Gegužės pradžioje patvirtinta, kad Vietnamas amerikiečių kariuomenei pasidarė karo laboratorija ("laboratory of war"). Ten patikrinamos taktinės teorijos, mokoma drąsos ir kontroliuojamas įvai-

raus apginklavimo tinkamumas. Tas yra labai svarbu ne tik aktyviai dalyvaujantiems kautynėse, bet taipogi ir politikams.

Natūralu, kad visi JA Valstybių vyriausybės politikos Vietname priešai iš viršminėtų pareiškimų padarė išvadą, kad amerikiečių vyriausybė nėra nuoširdi, sakydama, jog kiekvienu momentu yra pasiruošusi su šiaur. Vietnamu ir Kinija derėtis dėl taikos. Tikrumoje nori, kad karių apmokymo ir ginklų bandymo poligonas veiktų ir toliau.

3. Kelioms dienoms praslinkus, pasirodė žinios, jog jaunesnieji karininkai deda visas pastangas, kad pakliuvus į tuos dalinius, kurie siunčiami į Vietnamą, nes ten jiems garantuotas greitas avansavimas. Bet, pastebima, kad pakliūti yra sunku, nes ekspedicinėje kariuomenėje mažai vietų. Š. m. gegužės pradžioje tebuvo tik 45,000 karių, tame skaičiuje 14,600 jūrų pėst. (marinų) ir 3,500 parašiutininkų.

4. Dar didesnį rūpestį jaun. karininkams sukėlė per spaudą išgarsėjusi "nutiškusio rašalo lašo" strategija (ink-blot strategy), kai gegužės mėn. 18 ir 19 d. pasaulis sužinojo, kad amerikoniai nesileis pagaunami, kaip tai atsitiko su prancūzais prieš 11 metų, nes sugalvoję šitokį planą:

Amerikiečiai turi suorganizavę 5 kautynių bazes. Kiekviena iš jų turi uostą ir savo aerodromą. Devynių mylių spindulio vietovė sudaro bazę. Naujiems kontingentams atvykstant, bus organizuojamos naujos bazės ir kiekvienos bazės spindulys kaskart bus prailginamas, kol visų bazių ribos susijungs ir bazių tinklas apims visą Vietkongą. Karo ekspertai, šioje strategijoje turintieji balsą, daleidžia, kad tam reikės atsiųsti apie 500,000 kariuomenės. Ir taip jaun. karininkams stažuoti ir greit avansuoti vietų atsiras. Tie patys ekspertai pastebi, kad tokiose aplinkybėse partizanų įveikimas užims dar keletą metų. Bet ar galima tikėti, kad per kelis metus, visi naujoviški, vis išgalvojami nauji ginklai tame poligone bus išbandyti, kariai kautynėse užgrūdinti ir taktikos teorija patikrinta praktikoje? Taipgi reikia patstatyti klausimą: kokiomis laisvėmis džiaugsis vietnamiečiai, kai visa jų valstybė bus užimta svetimos kariuomenės ir laikoma karo stovyje?

O ar senio Cyrus Eatono ir panašaus plauko politikų ir intelektualų, bei pleperzų generolų viešieji pareiškimai, svarbūs viešajai opinijai, ar neveikia neigiamai į prez. Johnsono tikslus, į tikras, sveikas pažiūras, parodys tą ateitis. Niekas, tačiau neužginčys, kad viskas tas prezidento politikai kenkia.

K. M. Juozas Šarūnas

NEW YORKO RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Brooklyno ramovėnai susirinko spalio 1 d. 7 v.v. "Arlingtono" restorane, kur išklausė skyriaus pirm. V. Alksninio pranešimo apie skyriaus veiklą ir apie artimiausios ateities planus.

Dienotvarkėje vyravo du svarbūs punktai: a) RAMOVĖS C.V. bendraraščiai Karinės Istorijos leidinio ir atstovų suvažiavimo reikalui; b) Liet. kariuomenės atkūrimo paminėjimo Brooklyne reikalui.

Susirinkimas pasisakė už Karinės Istorijos veikalo leidimo parėmimą, nusiūnčiant nustatytą skyriui sumą Centro Valdybai.

Dėl RAMOVĖS atstovų suvažiavimo buvo pasisakyta, jog siūlyti C.V., šį kartą, atlikti rinkimus į naują C.V. korespondenciniu būdu ir 1966 m. atstovų į suvažiavimą nešaukti. Naujos C.V. kandidatus parinkti iš Čikagos sk., nes jis yra skaitlingiausias. Iš to pat skyriaus ir Kontrolės komisiją. Garbės Teismą sudarytų sekantis gausiausias skyrius — Clevelando.

Buvo nutarta skyriaus lėšomis įsigyti vieną egz. RAMOVĖS I Dešimtmečio knygos, kuria sk. valdyba, reikalui kilus, galėtų pasinaudoti.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas numatytas lapkričio 20 d. "Apreiškimo" parapijos salėje. Programa, numatyta, dalyvaus sol. V. Baltrušaičio choras ir bus kviečiama Tautinių šokių grupė.

Susirinkimo pabaigoje inž. J. Zabelskis parodė šviesos aparatu ekrane "slides" iš Lietuvos kariuomenės gyvenimo, Dariaus ir Girėno skridimo ir meniškų spalvotų gamtos vaizdelių.

D

Šiame KARYJE skaitytojai vėl ras žalius užsisakymo lapelius. Kas dar nepasinaudojote naujojo KARIO leidinio papiginimu, prašome dabar tai padaryti. Siunčiant užsakymo lapelį yra būtina pridėti ir pinigų ar čekį, tik tuo atveju kygga bus atsiųsta. Lapeliai atsiųsti be pinigų negalioja ir tuo atveju knyga nebus siunčiama. Užsisakiusiems — knyga jau pradėta siuntinėti. Primename, kad pas platintojus knygos kaina bus \$3.50; užsisakant šio lapelio paagbla, knygos kaina tik \$2.75. Knyga turi 120 psl., skoningu pilku viršeliu ir apsaugota aplanku. Tekste puikios schemas ir daug iliustracijų. Prašome nedelsti įsigyti J. Variakojo 4 PĖSTININKŲ LIETUVOS KARALIAUS MINDAUGO PULKAS — leidinį skirtą paminėti vieną iš mūsų narsiąjų pulkų, atkovojusių Lietuvai laisvę.

LIKVIDUOTI IMPERIALISTŲ SUKURTAS KOLONIJAS, IŠLAISVINTI LIETUVĄ, PRŪSUS, arba V. ŽEMAIČIO "SŪDUVOS PRAEITĮ" APTARIANT

Perleista per "Naujienu" atkarpą ir vėliau Čikagos Lietuvių Draugijos išleista tuo vardu 120 psl. knygutė, plius keli puslapiai santraukos anglų k., du žemėlapiu, naudotos medžiagos sąrašas.

Autorius populiariu būdu nusako Sūduvos - Jotvos - Dainavos istoriją, užgriebdamas Prūsus.

Nuo senų laikų Pietinė Lietuvos dalis vadinta Dainava. Tik po 1863 metų nelaimingai pasibaigusio sukilimo rusai įsteigė guberniją Suvalkuose. Nuo tada pradėta plačiau vartoti suvalkų, suvalkiečių vardas, nors tai tėra rusų okupantų derlius. Senasis vardas yra Dainava.

Pirmą kartą Dainava užpulta 983 metais rusų, vadovaujamų Vladimiro I. Atrodo, tada dainaviečiai ir prūsai gyveno daugiau bendrai. 1264 m. lenkas Boleslovas, pasikvietęs kryžiuočius, puolė dainaviečius - prūsus. Kautynėse žuvo jotvingių vadas Komotas. Lietuvos karalius Mindaugas 1253 m. vainikuotas Naugarduko pilyje, apie kurią dabar lietuviai nekalba, tarsi bijodami pykinti mus atakuojančių gudų.

V. Žemaitis 19 psl. gal neteisingai rašo, kad XIII a. lietuviai kariai buvę prastai ginkluoti, apsidangstę kailiais. Ar čia nėra šimtmečiais skleistos rusų, vokiečių ir kitų mūsų priešų pasėtos sėklos liekana? Ar lietuviai būtų įstengę 1260 m. prie Durbės nugalėti vokiečių Livonijos ordino, talkinamo kitų kraštų, rinktinę kariuomenę, kur žuvo visi Livonijos ordino vadai, riteriai. Vien noras gintis neatneša laimėjimų.

Neseniai mūsų spaudoje "virė" ginčai: Lietuvos valdovai buvę karaliai ar kunigaikščiai? Kadangi karaliaus titulas augštesnis buvo ir yra, tai vadintis karališku titulu yra savotiška garbė, pasididžiavimas. Keista, kai kurie lietuviai šoko šaukti, kad Lietuvos valdovai neturėtų vadintis karaliais, nes be Mindaugo jų daugiau nebuvę.

Kiti įrodinėjo, kad Lietuva buvusi karalija, imperija ir buvę titulai savaime perėję sekusiems valdovams, t. y. karaliams. Lietuvoje buvę ir kunigaikščiai, bet jų vyriausiasis vadinamas karaliumi. Kaip žinome, atkuriant Lietuvos nepriklausomybę po I Pasaulinio karo, kai kurie lietuviai veikėjai norėjo į Lietuvos sostą vėl grąžinti Lietuvos karalių, kurio lietuviško kraujo giminaitis gyvenęs savo pilyje Vokietijoje. Čia jau kita

istorija, kurios šiuo kart neplėsimė. Deja, dėl nelemtų sąlygų karalius negrįžo į Lietuvos sostą atkuriant nepriklausomybę 1918 metais. Teigiamu atveju gal jau nebeturėtume ginčų: Didžiosios Lietuvos valdovai vadintini karaliais, ar kunigaikščiais?

"Jį (Vytenį) sekė jo brolis didysis diplomatas Gediminas (1316 - 1341), kaip jis rašėsi: "Lietuvos ir daugelio rusų karalius". (Rex Litu-anorum et multorum ruthenorum). Nuo karaliaus Gedimino laikų Lietuvos sostinė buvo Vilnius.

Kartą amerikiečių televizijos programoje (Steve Alan) mačiau ir girdėjau pokalbį apie Maskvą. Jie sakė, kad Maskvai tėra grąsinę ir prie jos vartų buvęs Napoleonas ir Hitleris. Netiesa! Prie Maskvos vartų buvo Lietuvos karalius Algirdas. Mūsų istorikai tą faktą turėtų pabrėžti, akcentuodami, kiek ir kada Maskva mokėjo Lietuvai mokesčių. Karalius Algirdas 1370 m. netoli Tvankstės (Karaliaučiaus) ties Rudava sumušė vokiečių kryžiuočių kariuomenę.

Gera, kad autorius pamini, jog lenkai yra suklastoję Krėvos aktą. Tuo reikalu bene pirmas drąsiai, tiesiai parašė J. Dainauskas "Draugo" kultūros priede 1963 lapkričio 23 d. Ačiū jam!

Iki šiol Lietuvos karalijos teritorinius plotus paduodavome kilometrais. Gera. Bet laikas nuo laiko, kol anglosaksai dar neįsivedė dešimtainę sistemą, ypač Amerikoje, Anglijoje, Australijoje augusias jaunimui naudinga žinoti ir myliomis. 28 psl. rašoma: "1385 m. Lietuvos valst. plotas siekė 400.000 kv. mylių, o Lenkijos valstybės apie 60.000 kv. mylių".

Aš turiu 1749 metais Nuernberge (žemėlapyje rašoma: Norimbergae) išleistą Lietuvos žemėlapi, paruoštą jėzuitų kunigo Iean Nieprecki, kur tėra pažymėta 10 Lietuvos provincijų, tarp kitų Vilniaus, Polocko, Vitbsko, Minsko, Naugarduko, Brastos ir kt., bet ten nei už žemėlapio ribų niekur nėra žodžio Lenkija. Viskas Lietuvos. Ar kartais kai kurie mūsų rašėjai nepersistengia garsindami Lenkiją, svetimuosius, pamiršdami Lietuvą?

Autorius rašo, kad lietuvių etnografinė siena maždaug nuo 1566 m. eina Lituania Propria ribomis. Gir di "XIX a. pabaigoje ji sutapo su prof. Reclus pravesta (1880) daugumos Romos katalikų gyventojų rytų

siena, kurią mes laikome dab. etnografinė lietuvių tautos siena, ji maždaug supuola su politine lietuvių tautos siena, nustatyta 1920 pagal taikos sutartį su Sovietų Rusija. Tarp šios ir Lituania Propria sienos yra didelės katalikų salos".

Tikroji lietuvių tautos siena tik kai kur sutampa su minėta 1920 metų siena, gi iš tiesų ji tebėra, kur buvusi nuo XVI a. Kolonistų buvo daug privežta, ir jie vis dar grūdami. Tai gerai žinome šiandien, bet neleistina išsižadėti savų žemių vien dėl to, kad jas okupantai kolonizavo ar nutautino.

106 psl. autorius teisingai rašo, kad laikas likviduoti visame pasaulyje imperialistinių tautų sukurtas kolonijas, jas atgaivinti nebūtų teisėta nei naudinga. Iš to prašosi teisėta išvada, kad ir kitų okupuoti Lietuvos kraštai, nesvarbu prieš kiek laikų, turi grįžti ar būti grąžinti mums, buvusiems teisėtiems šeiminkams.

Lietuvių gyvenamo krašto lietuviškumą ir vientisumą parodo seni tų sričių vandenvardžiai ir autorius knygutėje sumini jų, neaplenkdamas ir Prūsų.

Kaip lengva būti suklaidintiems, 68 psl. skaitome: "... nacinių pamfletų vien Klaipėdos klausimu išleista apie 2500 atskirų pavadinimų, kuriuose mokslinio objektyvumo nė už graši".

Ar mūsų kai kurie mokslininkai nebūna suklaidinami tokio plūdo melagingos literatūros? Ir ar kai kurie lietuviai nešoka piestu dergti lietuviško požiūrio į rytinius, vakarinius Lietuvos plotus?

Vincas Žemaitis, SŪDUVOS PRAEITIS. (4000 metų Sūduvai - Jotvai - Dainavai). Chicago, 1964. Išleido Chicagos Lietuvių Literatūros Draugija. Kaina \$1. Gaunama "Naujienose" ir pas spaudos platintojus.

Šarūnas Jotvingis

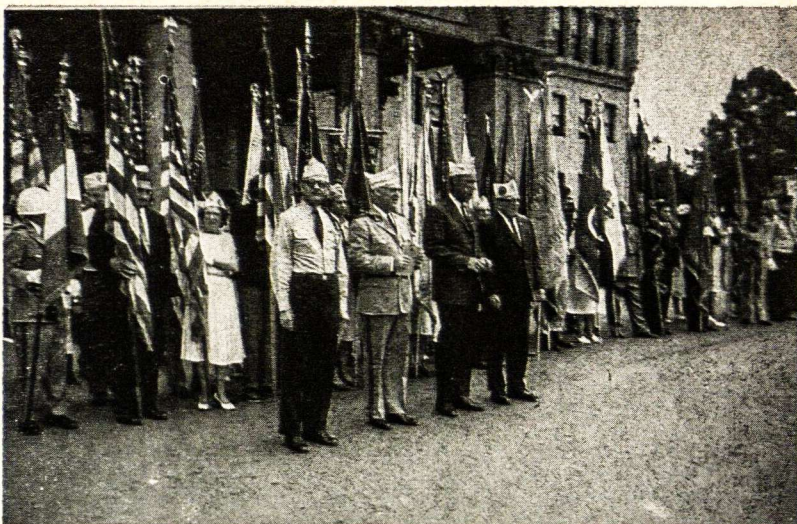
MŪŠŲ KARIAI IR JŲ ŠOKIS: DĖL TĖVYNĖS!

Išsamiai teko išsikalbėti su I-jo ir II-jo Pasaulinių karų liet. karių veteranų Sabonio posto ir Amer. Legiono kai kuriais nariais. Įgijau išpūdį, kad jie tebėra pasišventę Lietuvos išvadavimo tikslui. Kas mane labiausia domino, būtent, tie lietuviai, kurie Amerikoje gimę ir aužę, bet ligi šiol iš lietuvių bendruomenės neišsiskyre, kurie priklauso ne tiktai liet. karių Sabonio postui, bet ir mūsų lietuviškam klubui, kur aktyviai dalyvauja, būtent du broliai: Walter ir Stanley Pattersonai.

Garsiosios demonstracijos, suruoštos pabaltiečių — lietuvių, latvių ir estų Hartforde birž. mėn. 20 d. proga, Sabonio posto lietuvių kariai veteranai ir Amer. karių legiono nariai aktyviai dalyvavo, ypatingai Walter Pattersonas. Jis išrūpino iš policijos leidimą eisenai nuo katedros ligi Bushnell Memorial salės per patį miesto centrą. Taip pat jis parūpino ir nemokamai orkestrą eisenai. Žodžiu, jis vadovavo eisenai. Lietuviai kariai dalyvauja visose lietuvių iškilmėse ir paraduose (eisenose) lietuvių vardu. Dristu manyti, kad Hartfordo liet. kariai dalyvaus ir New Yorke, Madison salėje ir eisenose prie J. Tautų rūmų netolimoje ateityje — lapkričio 13. Jie nevisi lietuviškai kalba, bet lietuviškai jaučia ir jų obalsis: "Dėl tėvynės Lietuvos!" patvirtina jų nusistatymą ir ryžtą kovoje už Lietuvos išlaisvinimą; jie neabejoja dėl Lietuvos išlaisvinimo ateityje.

Yra lietuvių, kurie abejoja, svyruoja, yra beviltiški. Tokių buvo praeityje, anais laikais "Aušros", "Varpo" ir "Tėvynės Sargo" laikais, kai Lietuva buvo pavergta, lietuviai rusinami ir lenkinami sulenkėjusių dvarponių ir kunigų, o visgi, buvo ir tokių, kurie tikėjo į Lietuvos prisikėlimą, kartu su Vaižgantu ir Maironiu, dr. Basanavičium ir dr. Kudirka, ir kovojo siekdami išlaisvinimo savo tėvynei Lietuvai.

Dabar lietuvis turi daugiau ir geresnių perspektyvų kovai už laisvę. Lietuvoje ir užsienių kraštuose lie-

Viršuje:

Liepos 4 d. paradas. Kairėje priekyje — Stanley Pattersonas

Vidury: Legiono Tarybos posėdis. S. Patterson daro pranešimą

Apačioje: Liet. vet. Sabonio posto vadas Walter Pattersonas neša vėliavą.

A.A. KAREIVIS JONAS STANELIS

tuviai tebėra kovingi, dar nevisi užsieniuose gimę ir augę lietuviai yra žuvę mūsų tautai, priešingai, yra nemažas kadras tų, kurie dalyvauja amerikiečių ir kitų kraštų visuomeniniame ir politiniame gyvenime ir kiekviena proga pasireiškia savo veikla, įtakinga vadovybe, taip pat ir sava iniciatyva iškelia Lietuvos laisvinimo reikalus svetimtaučių visuomenėje ir politinėse sferose. Tokį vaidmenį vykdė ir du broliai: Walteris ir Stanley Pattersonai Hartforde.

Stanley Patterson yra legionierių-veteranų Tarybos prezidentas, turi svarbią vietą veteranų ir legionierių eilėse. Walter Patterson yra vyr. Liet. Amer. Veteranų posto vadovas ir yra aktyvus Amer. Legiono poste. Ugdydami savo asmeninį prestižą ir savo įtaką amerikiečių ir lietuvių veteranų kadruose, jie pasiekė augštų vietų ir ryšių su augštais amerikiečiais kariais ir politikais. Jie yra žinomi kaip lietuviai ir susilaukė amerikiečių karių ir politikų simpatijų jų tėvų kraštui — Lietuvai. Yra daug ir kitose valstijose ir miestuose tokių pat lietuvių karių-veteranų, kurie be jokios reklamos, ramiai, bet rimtai rūpinasi Lietuvos reikalais. Daug dar randame I-jo Pasaulinio karo lietuvių veteranų, buvusių savanorių, įstojušių į Amerikoje 1919-1920 m. suorganizuotą Lietuvos Laisvės Sargų Brigadą. Ir šie, kad jau ir gerokai pagyvenę ir pasenę, visgi, aktyviai dalyvauja liet. karo veteranų ir Am. legionierių kadruose, bendrauja ir kartu veikia su II-jo Pasaul. karo liet. kariais veteranais. Tokių yra Hartforde didokas kadras, arti 200 karių. Jie turi ir pagelbinį karių veteranų skyrių, kurį sudaro moterys senesnio ir jaunesnio amžiaus.

Šiandieniniai Lietuvos išlaisvinimo galimūnai didesni Lietuvoje ir užsienių kraštuose, negu buvo anais, 1918 m. Šiandieninė situacija pasaulyje žada geresnes perspektyvas. negu praeityje Lietuvos išlaisvinimui. Taigi, būtų nesąmoninga sakyti, kad nėra vilčių ir perspektyvų Lietuvą išvaduoti iš rusų kompartijos vergijos. Tokios minties ir tikėjimo į Lietuvos prisikėlimą tebėra visi sąmoningieji lietuviai užsienio kraštuose ir Lietuvoje, taip galvoja ir mūsų kariai veteranai Hartforde.

V. M. K.

Apie a. a. kareivį Joną Stanelį yra daug kas parašyti, nes tai buvo karžygys, kuris žuvo kovoje su bolševikais ties Daugais, 1919 m. balandžio 7 nakčia.

1916 m., kai vokiečių okupacinė valdžia visiškai įsiviešpatavo Lieturėje: vokiečių žandarai už mažiausią nepaklusnumą jaunus vyrus gaudydavo, raišiodavo juos arkliais prie uodegų, arba prie balno kilpų ir, plakdami rimbais, lėkdavo kiek tik arklys gali, į artimiausią savo įstaigą. Šitokios vokiečių išdaigos nepatiko ir jų nepakentė Jono Stanelio lietuviška širdis. Jis, pasitaręs su savo draugais, pradėjo rimtai ir karštai rengti sukilimą prieš vokiečius. Iš pradžių viskas ėjo sėkmingai, bet 1916 m. lapkričio 19 d., užstojant jam skriaudžiamus žmones, teko susidurti su ginkluotais vokiečių žandais Geisteriškių kaime, Karklinių tuometiniame valsčiuje. Stanelis, būdamas drąsus ir energingas, metėsi su brauningu ant vokiečių ir du iš jų paguldė mirtinai. Būtų visus sušaudęs, bet pritrūko šovinių; tuomet likusieji vokiečių žandarai apspito jį ir dviem kulkom smarkiai sužeidė jį į galvą. Tačiau ir mirties akivaizdoje nenustojo jame virš keršto kraujas. Nors ir sunkiai buvo sužeistas, bet bevežamas į Vilkaviškį, jis atsipeikėjo ir sukaupęs jėgas iššoko iš vežimo ir laimingai pabėgo.

Bet tuo jo vargai ir kančios nepasibaigė. Tuoj vokiečiai paskelbė, kad kas Stanelį suras, gaus 1,000 markių dovanų, o visi žmonės tų namų, kur bus rastas Stanelis, bus sušaudyti ir namai sunaikinti. Tas žymiai pasunkino sužeisto Stanelio būklę. Būdavo, kur nors, pas pažįstamus užeidavo, kad ir neilgam, bet tie, bijodami vokiečių grasinimų, atsisakydavo bet kuo Staneliui pagelbėti. Mažai atsirado žmonių, kurie rizikuodavo Stanelį priimti ir jam duonos kąsnį pakišti. Būdamas sunkiai sužeistas, be gydytojo pagalbos Stanelis kentė didelį vargą, o ypač žiemos metu.

Tokiu būdu, vaikščiodamas nuo vieno pas kitą gerą žmogų, jis sveiko ir 1917 m. pradžioje vėl susidūrė su vokiečių žandais ir susišaudė; žandarai, tačiau, nuo jo pabėgo. Taip besikankindamas, varge ir pavojuje, jis, pagaliau, sulaukė to meto, kai 1918 m. pabaigoje ir 1919 m. pradžioje buvo pašauktas lietuvių jaunimas ginti savo tėvynės. Pradėjus Lietuvos kariuomenės dalinius organizuoti, Stanelis tuojau nuvyko į

Marijampolę ir užsirašė savanoriu. Po kurio laiko jis buvo perkeltas į Alytų.

Besikaudamas su priešu Kėdainių laukuose, kareivis Jonas Stanelis buvo nukautas. Skaudi žinia žaibo greitumu perbėgo per visą dalinį, kad žuvo tas, kuris nesigailėjo jaunystės ir kovojo su savos šalies skriaudėjais.

Težydi amžina atmintis garbingai padėjusiam savo galvą ant tėvynės aukuro savanoriui Jonui Staneliui.

Pov. Dirkis

RAMOVĖNAI PRIE
RAMIOJO VANDENYNO

Š. m. rugpiučio 29 d., LVS Ramovės Los Angeles skyrius turėjo susirinkimą, kuriame aptarė centro valdybos ir skyriaus reikalus. Skyriaus p-kas K. Liaudanskas atidarė susirinkimą ir pirmininku pakvietė Juozą Balčiūną - švaistą, sekretoriumi — P. Skirmantą.

Susirinkimo dalyviai buvo supažindinti su CV aplinkraščiais, kuriuos apsvarstė ir pavedė skyriaus valdybai vykdyti. CV numatomą išleisti Karo istorijos apžvalgą, nutarta remti auka ir medžiagos telkimu. Dėl numatomo LVS atstovų suvažiavimo, skyrius pageidauja CV valdomuosius organus rinkti korespondenciniu būdu. Los Angeles skyrius randasi toli nuo Čikagos ir siunčiant atstovus (3) susidarytų išlaidų apie 600 dol. Skyrius savo lėšų neturi tokioms kelionėms išlaidoms, todėl nebus pajėgus siųsti atstovų. Centro valdybą rinkti skyrius siūlo iš Čikagos, o Clevelando sk. — į kontrolės komisiją, kaip artimiausią prie centro valdybos. Garbės Teisimas — iš tolimesnių vietovių.

Karo istorijos apžvalgos leidiniui paremti, skyrius rengia literatūros meno vakarą, kuris įvyks š. m. lapkričio 6 d. Lietuvių Tautinių Namų salėje, kuri jau išnuomota. Šia proga bus taip pat pagerbti du ramovėnai, laureatai: Juozas Balčiūnas - švaistas ir Andrius Mironas - Norimas, kurie laimėjo premijas už šių metų literatūrinius kūrinius. Rašytojui paskaitys ištraukas iš premijuotų kūrinių.

Į Lietuvos Nepriklausomybei Atstatyti komitetą atstovu išrinktas J. Puikūnas. Dėl įvykusių riaušių Los Angeles priemiestyje Watts, nutarta pasiųsti raštus burmistriui ir policijos vadui, pareiškiant jiems pasi-

tikėjimą tvarkant ir ginant piliečius nuo riaušinių.

Stasys Skirmantas, dalyvavęs skyriaus susirinkime, įstojo į narius. Susirinkime buvo platinami laimėjimų bilietai KARIUI paremti, kuriuos atsiuntė Centro valdyba. Nors skaičiumi negausus, bet tvarkingai ir vieningai buvo aptarti susirinkime iškeltieji klausimai.

O. Žadvydas

Nors metai jau baigiasi, tačiau yra skaitytojų neatšilyginusių už 1965 metus. Siųsdami mokėstį už 1966 m. neužmirškite atsilyginti ir už praėjusius.

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code) 1. Date of filing Oct. 1, 1965; 2. Title of publication KARYS; 3. Frequency of issue Monthly except July and August; 4. Location of known office of publication 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.,

6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor: Publisher — Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N.Y. Editor — Zigmąs Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N.Y. Managing Editor (same); 7. Owner Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, Address 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N.Y.; 8. Known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state) None; 10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, postal manual (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code). Average No. Copies each issue during preceding 12 months; A. Total No. copie printed 1400 (1400); B. Paid circulation: 1. To term subscribers by mail, carrier delivery or by other means 1051 (1051), 2. Sales through agents, news dealers, or otherwise 140 (140); C. Free distribution by mail, carrier delivery, or by other means 99 (99); D. Total No. of copies distributed 1191 (1191). F. Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing 110 (110).

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner) Zigmąs Raulinaitis. (POD Form 3526 Aug. 1963)

Ramovėnui muz. JUOZUI BERTULIUI, mirus sesutei MALVINAI PALIEJIENEI, reiškiamo gilią užuojautą.

LVS "RAMOVĖ" Los Angeles skyrius

Pabaltiečių vėliavos ir atstovai prie Vašingtono paminklo, Vašingtone, birželio 13 d.

ČIURLIONIO ANSAMBLIO MONOGRAFIJA

Garsus Čiurlionio Ansambelis, įsisteigęs Vilniuje 1940 metais, to paties maestro Alfonso Mikulskio vadovaujamas, po ilgų kalvarių Vakarų Europoje, tremtyje, kur lietuviška daina ir tautiniais šokiais taip daug pasitarnavo Lietuvos vardui išgarsinti, dabar virš 15 metų dainuojąs ir kankliuojąs Clevelande ir plačioje Amerikoje, šiais metais susilaukė savo kultūrinės veiklos Sidabrinio jubiliejaus.

Tos sukakties proga, Čiurlionio Ansamblio darbams įvertinti ir įamžinti, greitu laiku išeis Sidabrinio Jubiliejaus Monografija, kurią kiekvienas lietuvis turi galimybę įsigyti atminčiai, savo šeimos bibliotekai praturtinti.

Kuris neturėjęs progos čiurlioniečius arčiau pažinti, pažinsite juos iš šios istorinės knygos. Kurie patys dalyvavote Ansamblyje, šis leidinys bus jums Ansamblyje išgyventų metų malonus prisiminimas. Kiti knygoje rasite savo artimųjų, giminių ir pažįstamųjų nuotraukas.

Graziai išleista monografija tiks dovana jūsų artimiesiems, kitur gyvenantiems šeimų nariams ir draugams.

Rėmėjai — prenumeratoriai

Monografijos leidimui palengvinti ir pagreitinti, kviečiami garbės rėmėjai, rėmėjai ir prenumeratoriai:

Garbės rėmėjai aukoja ne mažiau kaip 50 dol.;

Rėmėjai ne mažiau kaip 25 dol.;

Prenumeratos kaina ne mažiau kaip 5 dol.

Iš anksto užsisakiusių organizacijų pavadinimai ir pavardės bus paskelbtai leidinyje.

Kitur gyveną čiurlioniečiai ir čiurlionietės prašomi parinkti prenumeratorių ir rėmėjų.

Užsakymus ir aukas prašoma siųsti:

Čiurlionio Ansambelis, 10308 Magnolia Drive, Cleveland, Ohio, 44106.

SANTO DOMINGO — KOMEDIJA AR TRAGEDIJA?

Gegužės 22 d. New York Times pranešė, jog dr. Jaime Benitez, Puerto Rico universiteto rektorius, ir prez. Johnsono asmeninis pasiuntinys, atvykę į Santo Domingo ir tarėsi su sukilėlių (komunistų) vadu plk. Francisco Caamano Deno.

Laikraštyje nebuvo paskelbti, deja, dar ir šie faktai:

kad dr. Benitez, asmeniškai prezidento pasiuntinys, yra kartu geras draugas ir kaimynas Juano Boscho, išvytojo Dominikonų resp. prezidento (komunistų sąjungininko) ir dabartinio sukilėlių tikrojo vyr. vado.

Tai dar neviskas. Tas pats dr. Benitez yra ne tik geras draugas Boscho, jis yra geras draugas ir Abe Forto, kuris, savo ruožtu, yra geras draugas ir patarėjas prez. Johnsono. Abe Fortas, gi, yra žinomas iš raudonųjų agento Owen Lattimoro bylos, kurioje jis gynė šį raudonąjį.

N. R.

Pacifizmas yra idealas, karas — faktas. Jei baltoji rasė nuspręs daugiau nebekariauti, tai spalvotosios rasės kariaus ir valdys pasaulį.

O. Spengleris

Komunistų partija J. A. Valstybėse įsikūrė 1919 m. rugsėjo 1 d. Pirmasis partijos sekretorius buvo William Z. Foster (jo žmona Esther Abramovič). Tuo pat metu New Yorke pradėjo eiti ir komunistų dienraštis Daily Worker.

C. F.

SOCIALINIS SAUGUMAS — SOCIAL SECURITY — AR APGAULĖ?

Jei 18 m. vaikas — darbininkas, vykdydamas dabartinį socialinės apsaugos įstatymą, mokės mokesčius iki sulauks pensininko amžiaus, tai jis bus įmokėjęs (įskaitant ir procentų procentus) — 61,596 dol.

Daleiskime, išėjęs į pensiją jis gyvena iki sulauks 79 m. amžiaus. Per tą laiką jam bus išmokėta pensijos 24,114 dol. Taigi likusieji 37,482 dol., jo įmokėti, liks valdžios įstaigoje tarnautojų algoms ir kitiems reikalingams apmokėti.

Jei tas pats vyrukas būtų daręs tuos pačius mokėjimus ne socialinei įstaigai, bet privačiai draudimo bendrovei, tai išėjęs pensijon jis gautų vietoj valdiškų 125 dol., po 463 dol. į mėnesį.

Bet tai dar neviskas. Tuoj prasidės mokėti padidintus socialinio draudimo mokesčius, nes įsigali naujas įstatymas. Pagal jį dabar tas pats vaikas įmokės ne 61,596 dol., bet 84,300 ir pensijon išėjęs atgaus — 25,802 dol., arba, geriau sakant, praras net 58,498 dol.

Taigi socialinis draudimas yra geras dalykas, bet ne tiems, kurie turėtų jį gauti, o tiems, kurie tarnauja socialinio draudimo įstaigose, nes jie iš socialinio draudimo gauna al-

gas, o pensijon išeina valdiškon — be jokių nuostolių. Vargšas, gi, vaikas per visą amžių sukala 58 000 dol., kad išlaikytų nereikalingus valdžios tarnautojus.

N. R.

Dr. E. J. Dillon savo knygoje The Inside Story of the Peace Conference (apie taiką po Didžiojo karo), išleistoje 1920 m., rašo: "Nuo dabar pasaulis bus valdomas anglo-saksų, kurie savo eile, yra žydiškojo elemento galioje..." 497 psl.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

RAMOVĖNAS, L.V.S. Ramovė Chicagos skyriaus Biuletenis, Nr. 3, 13 lapų rotatorinis leidinys. Smulkiau aprašo gegužės 23 d. Chicagoje įvykusį ramovėnų susirinkimą, kurio metu trys prelegentai kalbėjo pagrindiniu klausimu: "Ar ramovėnas, kaip karys, pateisina savo buvimą išeivijoje?"

LIETUVIŲ KOMITETO PASAUL. PARODAI APYSKAITINIS PRA- NESIMAS. 16 p.

AUKOJO KARIU:

\$10.00 — P. Vileišis, Middlebury, Conn.; Po \$5.00 — J. Kiaunė, Jamaica Est., NY; J. Švedas, Cicero, Ill.; \$4.00 — K. Morkūnas, Cleveland Ohio; Po \$3.00 — S. Kraunaitis, Andes, N.Y.; Pr. Lukauskas, Waukegan, Ill.; Po \$2.00 — J. Kasputis, London, Canada; Ed. Vaitkus, Stratford, Conn.; X, Chicago, Ill.; \$1.20 — C. J. Zamoiskis, Australia; Po \$1.00 — Alb. Levickis, Australija; A. Meliauskas, Australia; P. Mockaitis, Chicago, Ill.

Viršelio 4 psl.: Lietuvių legionierių vėliavos Pasaulinėje Mūgėje, New Yorke. R. Kisieliaus nuotrauka.

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAL* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

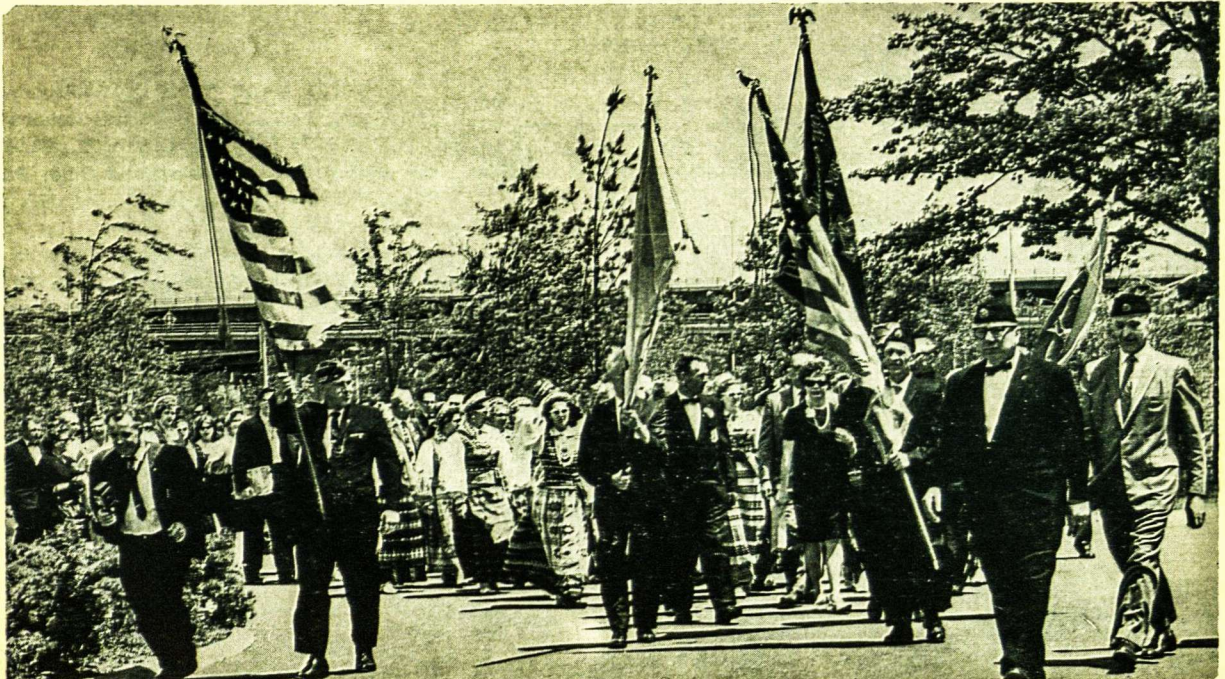
ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717-424-1920.

DZIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBė POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais...

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų muško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00,
atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.